

משרד החינוך
האגף לתרבות תורנית

מדי חודש בחודשו

עורך: אריה וינברגר

גיליון 171 - שבט התשס"ז

חברי המערכת: הרב אליהו אביעד, מלכה אהרונסון, ד"ר אברהם גוטליב, שילה הרשושנים, הרב אריה וינברגר,
שמעון עזר, ד"ר עמנואל בן נאה, שמחה סיאני, חנה תובל-מרמלשטיין

עיצוב עטיפה, סדר וגרפיקה: סטודיו "שושנה שחר"

הוצאה לאור: מחלקת הפירסומים, משרד החינוך

כתובת למכתבים: הרב אריה וינברגר, האגף לתרבות תורנית, משרד החינוך

רח' כנפי נשרים 22, ירושלים 95464

אתר האינטרנט של האגף לתרבות תורנית: www.education.gov.il/toranit

© כל הזכויות שמורות

נא לשמור על קדושת הגיליון

ירושלים, שבט התשס"ז

תוכן העניינים

5	תאריכים ומאורעות בחודש שבט
12	בדרך האתרים - מס' 14
15	חומר עיוני למדריכה
17	לוח המודעות מס' 153 - תשבץ שבט
18	פסיפס קהילות ישראל - יהודי סוריה ולבנון - חלק ג'
23	פעולות
23	א. טו בשבט
29	ב. פרשת השבוע
35	תקשורת בין-אישית
37	תפזורת - עצי סרק
38	מלאכות יד
42	חומר עזר
44	פתרונות לתשבץ שבט
44	פתרונות לפרשת השבוע "דע רש"י"
45	פתרונות לתפזורת

תאריכים ומאורעות בחודש שבט

(אירועים ואתרים)

חודש שבט

הקדמה

שבט - שנשמע בשורות טובות.

חודש שבט הוא החודש החמישי למניין החודשים מחודש תשרי והחודש האחד עשר למניין החודשים מחודש ניסן.

שבט נקרא בלשון אכדית shabatu שמשמעו חודש ההורס, ובלשון העברית יש לו שתי משמעויות:

1. מטה, מקל או שוט לחביטה - המשמעות של חביטה היא משום האופי הסוער של החודש.

2. **שבטבט** - זמורה, ענף מגזע, מעם וממשפחה. להזכיר לנו שבחודש הזה חל ט"ו בשבט - ראש השנה לאילן.

מזל החודש - דלי משום שהוא חודש עשיר בגשמים. לקראת סוף החודש מתמעטים הגשמים ומתחילים להופיע סימני האביב. העצים מתחילים ללבלב והראשון שבהם הוא עץ השקד. גם השדות מתמלאים בפרחי בר והארץ מתחילה להתכסות בכלניות, בנרקיסים, ברקפות ובשאר פרחי אביב בשלל צבעים.

אירועים

א בשבט תש"י (1950) - הועלו עצמותיו של לוטננט קונוול אליעזר מרגולין לקבורה בישראל.

אליעזר מרגולין 1876-1944 (תרל"ד-תש"ד), אליעזר מרגולין יליד רוסיה, היה ממפקדי הגדוד העברי במלחמת העולם הראשונה.

בשנת תרנ"ב (1892) עלה לישראל עם משפחתו והתיישב ברחובות. נודע כחקלאי וכאיש ביטחון מקצועי.

עקב פטירת הוריו והמצב הכלכלי הירוד בארץ בימים ההם, נאלץ לרדת לאוסטרליה.

במלחמת העולם הראשונה הצטרף לצבא האוסטרלי ועלה בסולם הפיקוד. התיידד עם זאב ז'בוטינסקי מיחידת נהגי הפרדות, פיקד על הגדוד השני מהגדודים העבריים בהם קבוצת מתנדבים מארה"ב וכן יצחק בן צבי ודוד בן גוריון. הם הצליחו להבקיע את קווי התורכים במעבר הירדן, חצו אותו וכבשו את העיר סלט. מרגולין מונה לנציב הבריטי במקום.

בדצמבר תרע"ט (1919) כונה גדודו בשם "הראשון ליהודה" וסמלו היה מנורה.

מרגולין התנגד ליחסים הקשה של הבריטים לחיילים היהודים. הוא הסתיר את קשריו החזקים ליישוב היהודי בארץ-ישראל ואת תכניותיו להקים אירגון הגנה יהודי עצמאי. חרף ההוראות הוא סייע לחייליו להגן על יישובים יהודיים בזמן הפרעות.

עם פירוק הגדוד העברי והחלטת המטכ"ל הבריטי להקים צבא להגנת פלשתינ' עם גדודים עבריים וערביים, נבחר מרגולין לפקד על הגדוד העברי. מרגולין הרשה לחייליו להוציא ציוד ממחסני הצבא הבריטי בצריפין כדי להגן על היישוב העברי בירושלים ובתל-אביב. בעקבות מעשה נועז זה, התפטר מן הצבא לפני שנתפס והובא למשפט צבאי.

הוא חזר לאוסטרליה לחקלאות ולכלכלה. נפטר בשנת תש"ד. בשנת תש"י (1950) הועלו עצמותיו לקבורה בארץ-ישראל בעיר מגוריו - רחובות.

א בשבט תשנ"א (25.1.1991) - התחיל מבצע "סופה במדבר" - מלחמת המפרץ.

לאחר פלישת עיראק לכווית וסירובה להיענות לתביעת ארצות הברית ומדינות המערב לסגת ממנה, הן יצאו נגדה במלחמה שכונתה "מלחמת המפרץ". במהלך המלחמה בין עיראק למדינות המערב בראשות ארצות הברית, שיגר שליט עיראק, הנשיא סאדם חוסיין (שלאחרונה הועלה לגרדס בבגדד), שלושים ותשעה טילי "סקאד" לעבר ישראל, וכן עשרות טילים לעבר סעודיה. ישראל הבליגה ולא הגיבה על ההתקפה. בדרך נס ההתקפות גרמו רק לנזקי רכוש כבדים ולא לנזקי גוף. מסכות גז סופקו לתושבי ישראל מחשש להתקפה כימית או ביולוגית. ניתנה הוראה להיכנס לחדרים אטומים בכל פעם ששוגרו טילים מעיראק. המלחמה הסתיימה בערב פורים תשנ"א.

ה בשבט תש"ח (1948) - מחלקת הל"ה - מחלקת ההר שנפלה בדרך לגוש עציון.

ב-14 בינואר הותקף גוש עציון על ידי כ-2000 ערבים בראשותו של עבדול קאדר אל-חוסייני. הם היו משולחבים, חמושים היטב אך לא מאומנים כראוי ונהדפו.

בגלל מצבו הקשה של הגוש, הוחלט באותו לילה לחזק אותו על ידי שליחת תיגבורת. שלוש משימות עמדו בפני תיגבורת זו:

- א. להביא ליישובי הגוש תחמושת, חומרי נפץ, סיוע רפואי וציוד קשר.
- ב. להעלות את המוראל של ארבעת יישובי הגוש.
- ג. לפגוע בתחבורה הערבית מבית-לחם לחברון.

המחלקה שמנתה 40 לוחמים, יצאה בפעם הראשונה משכונת בית וגן בירושלים וחזרה על עיקבותיה בשל קשיי התוואי והניווט וההליכה שארכה עד אור היום.

למחרת יצאו 38 לוחמים דרך הר-טוב. שלושה מהם חזרו עקב נקיעת קרסול של אחד מהם. יתר 35 הלוחמים נתגלו על ידי ההמון הערבי ונקלעו לקרב גבורה קשה עם כוחות רבים ועדיפים מהם.

שתי סברות הועלו לגבי התגלותם: אחת אומרת, שנתקלו בדרכם בוואדי ברועה ערבי זקן ובמקום להרוג אותו, הניחו לו ללכת והוא זה שהזעיק את הכפריים. הערבי הזקן, או מקוששות עצים שהיו בסביבה, הזעיקו את איברהים אבו דיה ואנשיו מכפר צוריף, והם יצאו להתקיף את מחלקת ההר באתר שנקרא דהר אל חג'ה, הלוא היא גבעת הקרב. הקרב עם מחלקת ההר זכור גם בפני הערבים כקרב קשה מאוד. לפי הסברה השנייה, הבריטים הלשינו לערבים והערבים עקבו אחרי הל"ה מהר טוב והניחו מחסומים שאילצו אותם להגיע לוואדי שבין הכפרים צוריף וג'בע. הל"ה מצאו את מותם בגבעת הקרב במרחק של 5 ק"מ בלבד מגוש עציון. הם נלחמו ונפלו עד האחרון שבהם. דוד בן גוריון, ראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל הכתיר את האירוע בשם "האפוס הגדול ונורא ההוד של היהודים", לאורו חונכו ומחנכים דורות של לוחמים. שירו של חיים גורי "הנה מוטלות גופותינו" שנכתב למחרת הקרב פותח כמעט כל עשרת זיכרון.

טוהר נפשם של הלוחמים הועלה על נס במשך השנים. היה ברור, גם אם לא הוכח מחוסר עדויות, שהם לא פגעו בערבים שנקרו בדרכם.

רמתם הערכית והמוסרית הייתה גבוהה ונשקם טהור, ורק נשארו בזיכרון הלאומי שלנו.

יג בשבט תשס"ג (2003) - החללית "קולומביה" המריאה לחלל, ועל צוותה נמנה גם אלוף משנה אילן רמון ז"ל, האסטרונאוט הישראלי הראשון.

ההסכמה האמריקנית לשילובו של אסטרונאוט ישראלי, הייתה הכרה של ממשלת ארה"ב ביכולת של ישראל לשגר אדם מתאים לטיסה כזו, ובמדע הישראלי שיכול לספק ניסוי מעניין ובעל חשיבות, ושישראלי ינהל אותו כשהוא נמצא בחלל.

טייס "קולומביה" היו אמורים לבצע כ-100 ניסויים בזמן שהייה בחלל.

אילן רמון היה אחראי לתחזוקה וההפעלה של המכשירים השונים בחללית, וזאת בזכות עברו ומיומנותו הרבה בטיפול באמצעי לחימה של חיל האוויר.

אילן הצליח מאוד לאחד את כלל ישראל - הן בפועל

בחלל והן באישיותו הצנועה והכובשת. הוא ראה את עצמו כמייצג את כל היהודים ברחבי תבל.

תקופת האימונים וההכנה כי הוא עתיד להגיע לחלל, קירבו אותו ליהדות. במהלך השנים ששהה בארה"ב הוזמן לבקר בקהילות יהודיות רבות.

הוא הצהיר שיקח לחלל אוכל כשר. מכוח תפיסתו כבן לניצול שואה ויהודי גאה במורשתו, לקח איתו לחלל ספר תורה זעיר ששרד את השואה, ספר תהילים, גביע לקידוש ומזוזה - גם היא מהשואה ומעוטרת בגדר תיל, סמל להתנגדות הרוחנית של העם היהודי.

בהתאם לבקשתו נקבר אילן רמון ז"ל בבית הקברות של היישוב נהלל, למרגלות תל-שימרון, מול נוף היפה והפורח של עמק יזרעאל.

על מצבתו חקוק בית מתוך השיר "זמר נוגה" של המשוררת רחל "התשמע קולי... רחוקי שלי", שיר שקיבל משמעות נוספת לאחר התרסקותה של המעבורת.

מרכז לאסטרונומיה ומדעים על שם אילן רמון ז"ל נחנך במיתחם בית הספר האזורי "עמק חרוד" למרגלות הגלבוע.

דני עטר, ראש המועצה האזורית, מקווה שהקשר עם נאס"א (סוכנות החלל האמריקנית) יתהדק ויתרום משמעותית למרכז ושה יהווה מוקד לפעילות משותפת לקידום האסטרונומיה בישראל ולהנצחת אילן.

מתכנני המרכז מציינים שמרכז זה הוקם בתחום בית הספר, כדי ליצור נגישות לתלמידים וכחלק מהמינוף המאסיבי לו זוכה בית הספר האזורי "עמק חרוד" שלאחר 80 שנה עובר בינוי מתקדם מחדש לצד יצירת תחומי לימוד חדשים כאסטרונומיה, אסטרופיזיקה, וטרנייה ועוד.

טו בשבט - ראש השנה לאילן.

בימינו חוגגים את טו בשבט בנטיעת אילנות, באכילת פירות ובהעלאה על נס מסרים "ירוקים" בעד איכות הסביבה. כמו כן מציינים ביום זה את יום הולדתה של כנסת ישראל.

אף לא אחד מן הדברים הללו אפיין את טו בשבט המקורי והקדום שצוין לראשונה בתקופת המשנה.

בתקופה הקדומה היה זה תאריך שהוזכר לראשונה כאחד מארבעה תאריכים הקובעים מתי מתחילה הספירה של שנה חדשה לעניינים חקלאיים שונים (משנה ראש השנה א, א).

תאריך זה היה חשוב לעובדי אדמה, לבעלי המטעים והשדות. כל אדם מישראל מחויב לתת מפרי עמלו לנזקקים מדי שנה בשנה. בתורה הוטלו על עם ישראל "מסים" שהועברו לשכבות החלשות - מעשרות, פאה, לקט, שכחה וכדו'.

מסים אלו, בדמות פירות, תבואה וירקות ניתנו לכוהנים, ללוויים, לגר, ליתום, לאלמנה ולעני. כדי להפריש תרומות ומעשרות בשנה מסוימת כדת וכדין, היה על עובדי האדמה לדעת באיזה יום מסתיימת ומתחילה שנה לגבי פירות האילן.

היום הזה הוא טו בשבט, ראש השנה לאילנות (ולא לירקות שזה אחד בתשרי). כלומר, פירות

שחנטו לפני טו בשבט שייכים לשנה הקודמת ומתעשרים בהתאם, ופירות שחנטו אחרי טו בשבט שייכים לשנה החדשה ומעשרים אותם בנפרד. לפי הפסוק בדברים י"ד, כ"ב: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה".

מכאן גם חשיבותו ההלכתית של טו בשבט בהלכות ערלה ונטע רבעי הקשורות לאילנות וכלל המצוות התלויות בארץ.

מלבד תאריך חקלאי ראו בראש השנה לאילנות גם יום דין לאילן, בדומה לא' בתשרי שהוא יום דין לבני אדם. מתוך כך התגבש בקרב העם יחס מיוחד לטו בשבט. כבר בתקופת הגאונים (מאות 7-11 לספירה) נהגו לומר "בשבט מתפללים על שנה מבורכת לאילנות, שנת פריון ושפע של הפירות".

בתפוצות הגולה התפשט מנהג אכילת פירות ארץ-ישראל, במיוחד משבעת המינים. מנהג זה העצים את הגעגועים והרצון לעלות לארץ-ישראל.

טו בשבט קיבל גם מאפיינים של יום-טוב - אין מתענים, אין מספידים ואין אומרים תחנון. חכמי הקבלה בצפת במאה השש-עשרה שיוו מימד חדש לטו בשבט. העלו אותו למדרגת חג ותיקנו סעודה מיוחדת ממינים רבים של פירות, מלווה בפסוקים מתאימים, מעין "סדר טו בשבט". גם תיקון מיוחד התחבר ליום זה.

מראשית ימי הציונות הפך טו בשבט לאות ומופת לשיבת העם לארצו. התנועה הקיבוצית יצרה קשר בין טו בשבט למפעל הציוני, בעיקר הפך ליום נטיעות, שהן סמל להתיישבות והיאחזות בארץ.

על פי טו בשבט "מפתחות לתרבות", בעריכת חל"ד, ישראל

כח בשבט תשנ"ז (1997) - עשור לאסון המסוקים.

שני מסוקי צה"ל שהובילו לוחמים מחטיבת הנח"ל ומיחידות נוספות לפעילות מבצעית בלבנון, טסו באורות כבויים והתנגשו זה בזה בחשכת הלילה, מעל היישוב הצפוני שאר ישוב. מסוק אחד נפל בחצר של מיבנה ששימש כצימר לנופשים והשני בשדה פתוח ליד קיבוץ דפנה. כל 73 החיילים ואנשי הצוות נהרגו.

האסון זעזע את המדינה והממשלה הכריזה על יום אבל לאומי.

שר הביטחון מינה ועדת חקירה לנסיבות התאונה. הוועדה לא הגיעה למסקנות ברורות בדבר סיבת ההתרסקות. היא הניחה שהייתה זו אי הקפדה על כללי הבטיחות.

בבית ליד הוקמה אנדרטה לזכרם וכן אתר סמלי סמוך למקום האירוע.

בקיבוץ נגבה הקים אב שכול יד לתום ותומר - בנו וחברו הטוב על גבעה מיוערת.

אסון המסוקים הגביר את הלחץ הציבורי לפינוי כוחות צה"ל מרצועת הביטחון בדרום לבנון.

פינוי זה התבצע במאי 2002, דבר שקירב את מחבלי החיזבאללה לגבול הצפון.

כט בשבט - שבת פרשת שקלים - הפרשה הראשונה מבין ארבע הפרשות, חלה בשבת שלפני ר"ח אדר (או בר"ח אדר אם חל בשבת).

בשם ארבע פרשיות אנו קוראים לארבע פרשיות מן התורה, שמוסיפים בארבע שבתות בקריאת התורה, לאחר קריאת פרשת השבוע. את הפרשיות האלה מוסיפים כזכר למאורעות שאירעו לאבותינו בימים ההם, בשבתות האלה הן משמשות חלק מחינוך העם למורשתו ולעיתידו. בשעת קריאת התורה מוציאים שני ספרי תורה. קוראים בראשון את פרשת השבוע ובשני את הקריאה המיוחדת בפרשת כי תשא (שמות ל), בה מוזכר על תרומת השקלים שנעשתה בימי המקדש. תרומת השקלים ניתנה פעם אחת בשנה ונועדה לתחזק את בית המקדש ולפקוד את העם על ידי ספירת השקלים הקצובים שנתן כל אחד ואחד.

אתרים

היישוב רותם - יח"ד - יישוב חילוני-דתי עם דגש סביבתי.

רותם הוא יישוב צעיר הנמצא בצפון בקעת הירדן על כביש אלון וצופה על היישובים מחולה ושדמות מחולה. ראשיתו בהיאחזות נח"ל שהייתה במקום 16 שנים, ואחר נוספה לה ישיבת הסדר. עם פינויים ננטש המקום. כיום מתגוררות בו 15 משפחות.

רותם הוקם בדרך לא-שגרתית מבחינת הגופים המיישבים. הראשונים חיפשו מקום שבו יחיו יחד תושבים, בלי הגדרות של דתי, חילוני, כזה או אחר. אנשים שרוצים לחיות חיי פשטות בטבע, לנשום אוויר נקי ולגדל ירקות ליד הבית.

חיפשו צורת חיים שפחות מזהמת את הנפש, את הגוף ואת הסביבה. רצו להעניק אהבה אחד לשני.

חלק מחזון החיים ברותם כולל את פיתוח נושא האקולוגיה. בשנים האחרונות קיבל מונח זה תאוצה והוא מקפל בתוכו משמעויות שונות, החל משמירה על משאביו המתדלדלים של כדור הארץ, דרך שיטות חקלאיות אקולוגיות (Farm Culture), לוחמה ציבורית במזהמים התעשייתיים וברשויות הציבוריות, המפתחות את יישוביהן על חשבון הנוף הפתוח, ועד לגיוס האקולוגיה לצורך קידום נושאים פוליטיים - מאבק במדיניות הכלכלית, בגדר ההפרדה ועוד.

ביישוב הוקמה ועדת אקולוגיה שתפקידה להציע פתרונות אקולוגיים מעשיים בנושאים פנימיים שוטפים, כמו ריסוס עשבים ובעלי חיים, תאורה סולארית וכדומה, ולקדם את פיתוח רעיון החזון האקולוגי של היישוב.

ברותם חיים אנשים העוסקים במיגוון מקצועות חופשיים - רפואה אלטרנטיבית לסוגיה, קוסמטיקה טבעית, נטרופתיה, נגרות אומנותית ונגרות ריטים, הדרכת טיולים, מוסיקה, בעלי מלאכה, חקלאים ואומנים מתחומים שונים.

המשותף לכולם הוא השימוש בחומרים טבעיים, במקוריות היצירה, האסתטיקה הגבוהה ובהקפדה על מגע אישי בכל אחד מהמוצרים.

חוג שיזף

חוג שיזף הוא יוזמה התנדבותית לקידום נושאי אקולוגיה וחברים בו תושבים מרותם, מחולה ושדמות מחולה.

מטרת החוג היא חיזוק הקשר בין האדם לסביבתו על ידי יצירת מיזמים אקולוגיים, המשלבים אלמנטים חינוכיים, לצד תגובה אקטיבית למיפגעים סביבתיים הנוצרים על ידי הרשויות.

חוג שיזף אינו גוף מגיב או מתנגד לכל מה שנוגע למפעלים, חברות ורשויות. אקולוגיה אינה מילה נרדפת למניעת פיתוח, בנייה וסלילת כבישים ואינה "מחייבת" הוצאת כסף על פילטרים ומיתקני מיחזור. העולם צועד לקראת חיבור טכנולוגי בין שמירת סביבה שמניעה ארוכי טווח, לבין תועלת כלכלית מיידית.

שביל הקשר

אחד הפרויקטים שהחוג מקדם הוא יצירת שביל הליכה בין שלושת המקומות - רותם - מחולה ושדמות מחולה - שבו יהיו נקודות תצפית ומנוחה. במעשה זה ישולבו בני נוער משלושת היישובים והם ייצרו יחד את "שביל הקשר".

כתובת: יישוב רותם יח"ד - ד"נ יזרעאל 10930, טלי' 04-6482326.

כתובת האתר: www.rotem-yahad.org

לפרטים על טיולים באזור: יש לפנות לרננה אלון - מורת דרך, טלי' 054-7961735.

אתר באזור

חי בטבע - מסע של למידה דרך חוויה המפעילה את כל החושים.

לגעת בחומר, להתבונן סביב ולגלות כיצד נוצרו הדברים הפשוטים והיום-יומיים שמסביבנו.

בית השיטה - 18910, טלי' 04-65366400, 052-3408751.

בדרך האתרים - מס' 14

ד"ר עמנואל בן-נאה

נא לזהות את האירועים, האישים והאתרים הקשורים, ישירות או בעקיפין, לחודש שבט המרומזים בכל השאלות הבאות, לכתוב משפט אחד או שניים ולשלוח למערכת עד סוף חודש שבט.

המכות נוחות על מצרים. הטבע, בשירותו של הבורא, כאילו רומז למלך של ממלכה אדירה, השולטת גם באחד מאיתני הטבע הגדולים בעולם, הנילוס, כי גבורתו היא, במחילה, בערבון מוגבל. ולשם כך מגויסים למשימה תופעות מעולם החי, הצומח והדומם.

אחד מה"נבחרת" הזו מבקר מדי פעם במצרים. אמרנו מבקר?! טעות, מבקרים. והם מיליונים רבים ואין הם תיירים!! והם לא מפונקים באוכל. לענייננו - גם בארצנו הקטנה ביקרו הם, ולא לפני אלפי שנים, ומתי החליטו לבקר?! כשהארץ, וכל העולם כמעט, היו שרויים במלחמה. האגרונים וחבריו ניצלו במצב קשה זה את סיוריהם בארץ במסגרת תפקידם על מנת להעביר את הבעלות על הארץ הזאת למישהו אחר. מה יודעים אנו על האנשים שציטטו את דברי מי שמלכו של עולם בחר בו כשליחו בשם אירגונים.

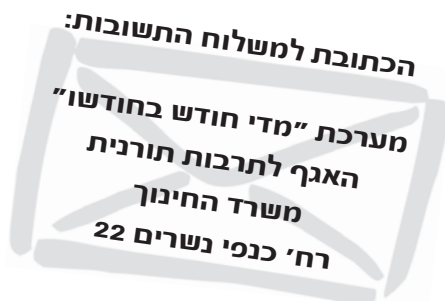
כולנו מכירים כבר ויודעים על אלה שטענו שהם-הם המחזיקים
בבריתו והם הזכאים להבטחותיו. הפעם מדובר בדת שלה
מיליונים ספורים בכל רחבי העולם. תחילתם הממוסדת
לפני כאלף שנים, אבל אלה שטענו שהשליח האמיתי האחרון
הוא משענתם, רדפום והציקום. הכרמל הוא אחד ממעוזיהם.
בדגלם כמה וכמה צבעים ולכל צבע סיפור.

במלחמת השחרור ניסו, ללא הצלחה יתירה, לתת יד לרודפינו
מול קיבוץ שהזכיר אחד מחסידי אומות העולם. אבל, לשבחם ייאמר
שהקטע ההוא חלף עבר וידם עושה עם ישראל בביטחון.
מה זה שייך לענייננו?! הנביא שלהם קשור בנביא שלנו.
מקום מנוחתו ליד בית מלון טוב בקיבוץ דתי. ברור?!

הוא לא הכיר בה. ועוד ניסח זאת בבהירות ובנחרצות.
יוצר בראשית שם בתוך המשלחת שלו אל השחצן הלז
נציג אחד מאלה שניסו להתמרד כנגדו בראשית הבריאה
(וזה מרומז הן בכתובים ממש והן באגדה).

והוא מוזכר במכות שונות וגם בקטע המסתיים בשירה בציבור.
המכירים אתם את הפגע - הכוח העצום הזה, והיכן פוגשים אותו אנו בכתובים??

בהפטר "בשלח" מספרים לנו על דבורה ועל ברק.
הם ניצחו בקרבת מקום. חלפו 3000 שנה וגם הוא ניצח כאן.
תואר האצילות שבו בחר מזכיר מקום זה והקשור
לאחרית הימים בנוסח הנוצרי שלה.

או באמצעות הדואר האלקטרוני: aryehwe@education.gov.il

פתרונות לחידון בדרך האתרים מס' 13

1. לשלמה היו על פי המקרא ערים ובהן אורוות סוסים ומרכבות במגידו, חצור וגזר. כמו כן מתאר המקרא יבוא סוסים על ידי שלמה מקוה [אנטליה?] וממצרים.
כתובות אשוריות מתארות את המלכים המורדים ובהם / בראשם אחאב מלך ישראל עם 2000 מרכבות.
- בחפירות הארכיאולוגיות במגידו של השכבות מתקופת המלוכה, מבלי להיכנס לזוויכוח האם תקופת שלמה או שמא תקופת אחאב, נמצאו ממצאים המתוארים ומוסברים כאורוות סוסים, שקתות ואבוסים, ומגרשי אימון לסוסים.
2. דרומית למחולה, מול האנדרטה לזכר החייל הבדואי בצד כביש הבקעה בסמוך לפתח ואדי פיראן / נחל תלכיד, מעבר לירדן, נמצא תל דיר עלא שנחפר על ידי משלחת הולנדית. התל מזהה עם סוכות המקראית.
כבר חז"ל בגמרא ציינו סוכות זו תרעלה [תרעלה - תל דיר עלא / שימור שם...].
- בחפירות נמצאו שרידי כתובות על שברי טיח בהן נזכר בלעם ברבער הלא הוא כנראה ידידו שתום העין בלעם בן בעור.
3. חוקי חמורבי מתירים, אם לא מעודדים ומצווים להחזיר עבד נמלט אל אדוניו באשר הוא רכוש/אבידתו.
- המקרא מצווה "לא תסגיר עבד אל אדוניו", אם כי לא בטוח שכך אכן נהגו הלכה למעשה, עיין תשובת נבל הכרמלי לנערי דוד בבואם לבקש "תשלום" [פרוטקשן] בסוף עונת הגז, נבל אומר: "היום רבו עבדים המתפרצים איש מאת אדונו" ברומזו לדוד בן עובד בן פרץ - "עבד אדוני שאולי".
4. סנחריב וצבאו נסוגו בעקבות המגיפה שהשית עליו הקב"ה "בחצי הלילה" בבואו לכבוש את ירושלים "עוד היום בנב יעמד ינופף ידו הר בת ציון".
- מחנה המוסלמים בלטרון [פארק קנדה] הוכה במגיפה חמורה בזמן כיבוש הארץ במאה השביעית.
- גייסות נפוליאון הוכו בדבר ונסוגו בחרפה ממצור עכו דרך סטלה מאריס ויפו חזרה למצרים, נפוליאון תועד בציור מבקר את חייליו הגוססים במנזר ביפו.
6. צוער בדרום ים המלח אליה נמלט לוט מרמזת בשמה על צער ובה ישבה בימי בית שני מרד בר כוכבא ואף בתקופת המשנה והתלמוד קהילה יהודית.
- כפי שידוע לנו ממסמכיה של בבתא מתקופת מרד בר כוכבא וממצבות קבורה מתקופת התלמוד.
7. ארם נהריים, ארם דמשק, לבן הארמי, רצין מלך ארם, ו"כתר ארם צובא" זהו שמה של חאלב בסוריה, פדן ארם, ארם מעכה, ארם רחוב.

שם הזוכה בחידון "בדרך האתרים" מס' 13

אריה סלומון - אפרת.

הזיקה השורשית לארץ-ישראל בנטיעות ט"ו בשבט / ד"ר אברהם גוטליב

ט"ו בשבט הוא התאריך הקובע לאיזו שנה משתייכים פירות האילן לגבי המצוות התלויות בארץ, כמו עורלה, תרומות ומעשרות וכו'. פירות שפריחת ניצני הפרי שלהם הופיעה לפני ט"ו בשבט, שייכים לשנה הקודמת. לעומת זאת, פירות שניצני הפרי הופיעו על האילן אחרי ט"ו בשבט, שייכים לשנת האילן החדשה. מאז ומעולם, נוהגים בט"ו בשבט להרבות לאכול מפירות הארץ ובמיוחד משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ-ישראל. יש אפוא, זיקה עמוקה בין פירות האילן של ארץ ישראל לבין הקרקע, האדמה של ארץ ישראל שהיא אדמת קודש.

יתר על כן, גולת הכותרת בט"ו בשבט היא היותו חג האילנות של כלל ישראל להשקפותיהם השונות: התפשט המנהג, שתלמידי בתי הספר יוצאים לשתול ולנטוע עצים. יש בכך, קיום צו התורה בפרשת קדושים:
וְכִי תֵבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְנָטַעְתֶּם כָּל עֵץ מֵאֲכָל...

וההמשך הוא פירוט המצוות התלויות בארץ לגבי עצי הפרי, עורלה ונטע רבעי ואכילתם בשנה החמישית בבית המקדש בירושלים.

מן ההיבט הציוני, צו התורה הוא על רקע יישוב ארץ ישראל. הנטע והשתיל מכים שורשים בקרקע, ובכך, מאששים וקובעים עובדה בשטח ביישוב ארץ-ישראל. את השתרשות שורשיו של האילן, רואים חז"ל במטאפורה של משל לדברי חכמים, כמובא במדרש האגדה במדבר רבה (מהדורת וילנא יד, ד):

כְּשֶׁם שִׁשְׁוֹרְשֵׁיו שֶׁל אֵילָן מְשִׁתְּרִים לְכָל מְקוֹם, כֵּן דִּבְרֵי חֲכָמִים נִכְסְנִין וּמְשִׁתְּרִים בְּכָל הָעוֹף.

השורשיות מהווה אם כן את ההמשכיות, הן מבחינה דתית והן מבחינה ציונית. האמונה הדתית מתמזגת היטב עם החזון הציוני כאשר יישוב ארץ-ישראל הוא צו התורה.

נמצאנו למדים, כי נטיעות ט"ו בשבט מדי שנה באופן אחדותי כלל ארצי, קובעות בשטח הלכה למעשה את המשך אחיזתנו בארץ ישראל, ארץ הקודש, הירוקה והפורחת.

המעשים ושורש נשמתם / שמעון בן יוסף

בעיר המקובלים צפת, ישבו דרוכים המתפללים לשמוע דרשת המקובל האלוהי. מרותקים היו למשמע המעשים והדרשות, משלים ואגדות, שיצאו מפי הדרשן וליבם נמשך אחרי דבריו כמים זכים. הכל התעוררו ליראת ה' ואהבתו, בקום ועשה!

בתוך הקהל ישב יהודי תמים, שהתלהב ממצוות לחם הפנים, שהיו הכהנים עורכים כל ערב שבת, במקדש המגיד הוסיף כי בלחם הפנים היה נחת רוח לפני ה' כמעשה הקטורת, ממצווה זו בא השפע לעולם. כמה צער יש בחורבן הבית וכל כלי הקודש שבו.

מיודענו זה, הצטער ובכה מעומק ליבו, גמר אומר בליבו לעשות מעשה. סיפר לאשתו כי עז רצונו להחזיר עטרה ליושנה בלחם הפנים. האם תוכלי לאפות לי, כל ערב שבת, י"ב חלות?

אשתו התמימה אמרה - בשמחה!

ובכל יום ששי השכם בבוקר, נכנס חרש לבית הכנסת, הניח בארון הקודש את י"ב החלות

בתפילה שיירצה הקורבן ויהיה לריח ניחוח לפני ה'!

חזר לבית הכנסת במהלך היום והנה החלות אינן! היה מאושר מאוד. נתקבלה המנחה! אשרי שזכיתי!

אך האמת הייתה מצערת. את חלותיו אכל השמש, בשמחה כי ירדו משמים. הוא זכה מן ההפקר בקורבן תמיד... השמש היה סקרן לדעת מי מכין לו תמידין כסדרן, חלות משובחות אלו.

עד שגילה את היהודי התמים... הוא סיפר לרב. יחד עקבו, גם שמעו תפילותיו לאל, מול ההיכל... שאזכה להקריב גם במקדש...

קרא לו הרב, נזף בו: אינך מתבייש, אלוהים אוכל את חלותיך? זהו חילול ה' גדול!

והיהודי התמים מתנצל, שכל כוונתו לשם שמים. הראיה שנתקבלו לחמיו...

טיפש! השמש אוכל כל שבוע לתיאבון... הפסק מנהג משונה זה... נעלב התמים עד עומק נשמתו. הכיצד?

במוצאי שבת קודש בא שליח של האר"י לרב בית הכנסת וציווהו לבוא בדחיפות לאר"י הקדוש...

אמר לו המקובל האלוהי, דע לך כי מיום שחרב הבית לא היה להקב"ה נחת רוח, כמו קורבן החלות של התמים, שעשה מתוך אמונה גדולה, ואתה ביטלת נחת רוח זו... ומי יודע איזו קפיда יש עליך בשמים... ומי יודע? חשבון שמים... וכמה גדול המעשה, בשמים.

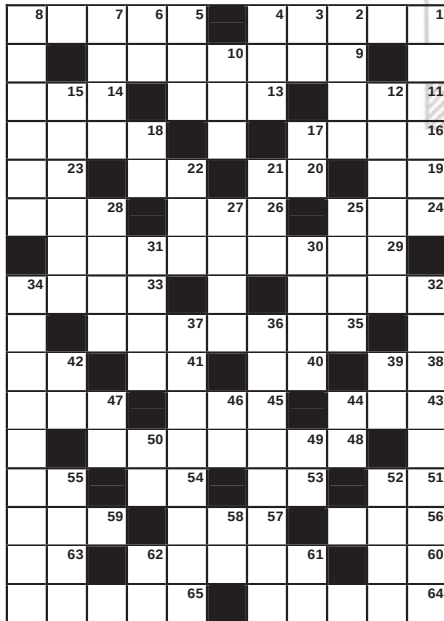
ט"ו בשבט

כל מערכת ימי החיים של האדם הם תמיד בבחינת זריעה למה שעתיד לצמוח, ועל כן הוא נקרא בשם אדם על שם האדמה... שכן כל שבחה של האדמה הוא מצד הגידול והצמיחה הבאים ממנה, וכשם שכל מה שצומח מן האדמה יש בתוכו זרע שזורעין אותו ושוב מעלה צמחים וגידולים חדשים, כן גם האדם, כל מה שממציא על ידי טהרת מחשבתו וכושר מעשיו, בגדר זריעה הוא שממנה עתידים לצמוח ולפרוח גידולים חדשים עד אין סוף.

הרב חרל"פ, מי מרום, חלק ה

לוח המודעות מס' 153

תשבץ שבט / מאת שילה הרשושנים

במאונך: (1) חרק דמוי נמלה; (5) מושב בשרון, נוסד ב-1949 על-ידי חיילים שהשתחררו מצה"ל, שמו לקוח מפסוק בדברים יב; (9) מושב עובדים בגליל-העליון, הוקם ב-1949, ב-כח בשבט תשנ"ז התנגשו מעליו שני מסוקים וכתוצאה מכך נהרגו 73 חיילי צה"ל; (11) עיר בשווייץ, בה התכנס הקונגרס הציוני הראשון ב-29-31 באוגוסט 1897; (13) צוללת חיל-הים הישראלי, טבעה בדרכה לישראל יחד עם 69 לוחמים ונעלמה ב-2 שבט תשכ"ח; (14) שבעה כוכבים כאלה מעטרים את מערכת השמש שלנו; (16) כוהן, מן החותמים על האמנה של נחמיה (נחמיה ו'; 18) שבח, הלל; (19) בתוכו; (20) חבר; (22) מבני יעקב אבינו; (23) אוניברסיטה יוקרתית בארצות-הברית; (24) עבדו הכנעני של רבן גמליאל אשר הרשה לעצמו לקבל תנחומים עליו מאחר ש"עבד כשר היה", למרות שהוא עצמו פסק שאין לקבל תנחומים על עבד נוכרי שמת (משנה ברכות פרק ב משנה ז); (26) נשירת פירות מעצים קודם זמנם (הושענות להושענת רבה); (28) יחידת מרחק; (29) קיבוץ בשפלה, הוקם בראשונה ב-כב בשבט תשי"ג (1943) בקרבת העיר עזה, נעזב במלחמת-העצמאות והוקם ב-1952 במקומו הנוכחי; (32) כלי-נגינה קדום (שמואל א יח); (33) אחד הפרעונים, מלך מצרים, סבורים כי הוא בונה הספינסק שעוצב בדמותו; (35) כזה יש ארבעה ואחד מהם בשבט; (38) לא קשה; (40) נזכר לעיל בראשי-תיבות; (41) מופיע בראש כל דף אצל שומרי אמונה (ר"ת); (42) משוש ש-; (43) ישוב בשפלה, נקרא על-שם אחת מאבני החושן (שמות כח), נוסד ב-1949; (45) כינויו של מנהיג סין לשעבר; (47) מבני לוי בן יעקב (בראשית מ"א); (48) כינוי לבית-הדין הגדול של שבעים ואחד דיינים; (51) ילד; (53) יום-טוב, מועד; (54) בגד-שרד;

(55) לחם השמיים (שמות טז); (56) גובה; (57) כפוף, משועבד בלעז; (59) מונח הלכתי האומר שבעל-דין הוא נאמן אם ידוע לדיינים שיש לו טענה חזקה יותר אשר יכולה להביא לידיכיו ולמרות זאת טען טענה חלשה יותר; (60) בת-קול; (61) השתמשות בדבר; (63) בית-הבלעיה; (64) שיפוע, מורד; (65) רב היישוב בית-אל.

במאונך: (1) ביום זה נוסד קיבוץ עין-הנצי"ב (תש"ו), הונחה אבן-הפינה לאוניברסיטה העברית בירושלים (תרע"ח), נפתח הטכניון בחיפה (תרפ"ה) ונבחרה הכנסת הראשונה (תש"ט), וכן הוא ראש-השנה לאילנות; (2) מספריו של שלמה המלך בתנ"ך; (3) היום בחודש שבט שבו נקבעו המנורה וענפי זית כסמל המדינה (תש"ט 1949); (4) ציפור-שיר; (5) נאמן, תמים; (6) אות באלפבית היווני; (7) גרימת נזק; (8) כינוי לקבוצת תלמידיו של הלל הזקן; (10) מקום עשיית יין; (12) אחד ממנהיגי שיבת-ציון שלאחר חורבן בית-המקדש הראשון (עזרא ב), מצאצאי יהויכין מלך יהודה (דברי-הימים א ג); (15) כינויו של רבי שלמה אפרים מלונטשיץ (1550? - 1619), על-שם פירושו למקרא בשם זה; (17) בליטה גיאוגרפית; (18) בעל-חיים טורף ממשפחת הכלבים; (21) צנוע, שפל-רוח; (22) מזלו של חודש שבט; (25) כינויו המחתרתי של 32 במאונך; (27) גמיאת משקה; (28) עמדה צבאית בעלת מיגון; (30) בעל-חיים הבוקע מביצה אשר הטילה נקבת דו-חיים; (31) סירחון, ריח רע; (32) מייסדו ומפקדו הראשון של ארגון לחי"י - "לוחמי חירות ישראל" (1907-1942); (34) מפעל ציוני שהוקם בגרמניה ב-ג בחודש שבט תרצ"ג (30.1.1933), במטרה להעלות צעירים יהודים לארץ-ישראל, ולהכשיר אותם לעבודה חקלאית; (36) שימש כרב הצבאי הראשי הראשון, ולאחר מכן כרב הראשי האשכנזי של מדינת ישראל (1918-1994), נולד ב-כ"א בשבט תרע"ח; (37) מלך פרס, אוהב ישראל וחברו של שמואל (בבא מציעא דף ע' עמוד ב'); (39) כלי-אכילה; (42) בתאריך זה בחודש שבט נרצח; 32 במאונך (תש"ב) ונחתם ברודוס הסכם שביתת-הנשק עם מצרים (תש"ט); (44) כסא-כבוד; (46) הבל; (47) בית הציפור; (49) בונה התיבה; (50) מצבת-זיכרון; (52) עובר ממקום למקום; (55) עוף-ביצה ממשפחת האיביסיים; (58) תו מוסיקלי; (61) פקודה; (62) תן!

ראה פתרונות בסוף הגיליון

מאת שמחה סיאני

יהודי סוריה ולבנון - מהקמת המדינה ועד ימינו - חלק ג'

מבני הקהילה היהודית שנותרו בסוריה, שהמשיכו להתגורר בה מהקמת מדינת ישראל בשנת 1948, נשללו כל הזכויות הפוליטיות, לרבות זכות ההצבעה בבחירות, ונרמסו כל החירויות האזרחיות. בשנת 1958, לאחר שהוקמה הרפובליקה הערבית המאוחדת (איחוד בין סוריה למצרים), הותרה יציאתם של מספר יהודים מסוריה לאחר שוויתרו על כל הזכויות וממונם לטובת המדינה.

מאז משפטו הפומבי של הסוכן הישראלי **אלי כהן הי"ד** בשנת 1965, ועוד יותר מאז מלחמת ששת הימים, התדרדר לחלוטין מצבם הכלכלי, האזרחי והמשפטי של בני הקהילה היהודית והם היו נתונים בפחד מתמיד ממעצרים, עינויים ומעשי רצח.

בתעודות הזהות של היהודים הוטבעה חותמת בדיו אדומה "מוסאווי" (בני דת משה). בבתי היהודים נותקו מכשירי טלפון, נאסרה אחזקת מקלטי רדיו, נאסרו משלוח וקבלת מכתבים מחוץ לסוריה, הוגבלה זכות הכניסה למקומות ציבוריים ובנוסף על כל אלה, נאלצו היהודים לשלם סכומי עתק עבור פטור משירות צבאי.

אלי כהן הי"ד

על עובדי ציבור נאסר לפקוד חנויות של יהודים, כך שרובם הגדול של יהודי סוריה, סוחרים זעירים ורוכלים, חיו בדוחק רב. מאז 1970 נאסר על היהודים להוריש נכסי דלא נייד, שלאחר מותם עבר לידי המדינה. בתים רבים ברובע היהודי בדמשק נמסרו לפליטים פלשתינאים שהתעללו ביהודים ומיררו את חייהם.

במיוחד היו קשים חייהם של 500 יהודי העיירה קמישלי, במדבר הג'זירה, המנותקים מיהודי דמשק וחלב. קהילה זו, שנוסדה על ידי יהודים שבאו מתורכיה בשנות העשרים של המאה הנוכחית נרדפה עוד מאז הפכה הג'זירה לאזור צבאי, בעת החלטת החלוקה באו"ם בנובמבר 1947.

החל משנות השישים סומנו כל בתי היהודים בקמישלי באדום ולעיתים קרובות הוטל עליהם עוצר לתקופות ממושכות. אסורה הייתה היציאה בלילות ו"ביקורי בית" נערכו בבתי היהודים על ידי אנשי הבולשת שלוו במכות, עינויים ואונס. בית הכנסת בעיירה הועבר לרשות הצבא ורכוש הקהילה ויהודיה הוחרם על ידי הממשלה.

במצב עגום זה, נסגרו מרבית בתי הספר היהודים ובאלה שנותרו לימדו מורים מוסלמים. ספרי הלימוד היו גדושים בחומר אנטישמי ואנטי ישראלי. בחינות הבגרות נקבעו במתכוון לימי שבת ומועדי ישראל,

כדי למנוע מתלמידים יהודים להשתתף בהם. בתקופות שונות, נמנעה כניסת תלמידים יהודים למוסדות להשכלה גבוהה, אף שהיו מקרים שיהודים נקלטו והצליחו בלימודיהם.

בשנות ה-70, חיה שארית יהודית סוריה, כ-4000 נפש, שרובם התגוררו בדמשק בתנאים של גטו ובניתוק מוחלט מן העולם החיצון. אף על פי כן, מתוך רצון של פיוס עם המערב ובייחוד עם ארצות הברית, הורשתה הקהילה היהודית הסורית בניו-יורק להסדיר את יציאתם מסוריה לארצות הברית של 12 נערות יהודיות, בנות דמשק, שנישאו בנישואי שלח.

יהודי לבנון

לבנון, שהשיגה את עצמאותה ב-1946, הייתה למדינה הערבית היחידה שאוכלוסייתה היהודית גדלה לאחר הקמת מדינת ישראל. המשטר הנוצרי הערבי הדומיננטי בלבנון, העניק מקלט לאלפי פליטים יהודים מסוריה ומעיראק, הגן על היהודים בעיתות משבר ומתיחות ואפשר להם בפועל לקחת חלק בפריחה הכלכלית של לבנון.

אמנם אירע פיצוץ בבית הספר כ"ח בבירות בשנת 1950, ואירעו מספר מקרי רצח של יהודים, אך היקף הפגיעות היה, יחסית, מצומצם.

בשנים 8-1947, משהתרבו הפגנות נגד יהודים בלבנון ופעילות ארגונים לאומניים מוסלמים, העמידה הממשלה שמירה על הרבעים היהודיים ואף העמידה לדין את אלה שניסו לפגוע בהם. גישה זאת הופעלה גם ב-1958 כשפרצה מלחמת אזרחים וגם ביוני 1967 בעת מלחמת ששת הימים.

הקו המדיני הכללי של השלטון בלבנון היה, לא להפלות את היהודים לרעה, לא במישור הכלכלי ולא במישור האזרחי או הדתי.

יהודי לבנון שהתרכזו בבירות (מעטים בלבד ישבו בערי החוף: בצידון ובטריפולי, ועסקו במסחר. מעטים, בעיקר פליטים מסוריה, עסקו במלאכות שונות. בני האליטה היהודים עסקו בתיירות ובבנקאות, אתרי סקי ובנקים היו בידי היהודים עוד ב-1967, כגון בנק זילכה ובנק ספרא.

מאז 1948 עד 1971, לא הגבילו שלטונות לבנון את חופש הפעולה של היהודים, אולם עם התערערות יציבות השלטון בלבנון, ועם ניצני מלחמת האזרחים ב-1958 ועוד יותר אחרי 1968, החלה הגירה מאסיבית בקרב יהודי לבנון.

למעשה, באותן השנים ניתן לומר, שהקהילה היהודית בלבנון נעלמה ובניה, בחלקם, מצאו "מולדת חדשה" בישראל, אך גם בארצות הברית, בדרום אמריקה, בשווייץ ועוד.

פעילות ציונית

עוד לפני מלחמת העולם הראשונה החלה פעילותן של קהילות סוריה ולבנון, דבר שלא נשא חן בעיני הממשלה העות'מנית, וזאת בשל הסתייגותה מהפריחה החינוכית והתרבותית שפרחה בקרב היהודים שם.

בשנת 1907 נוסד בבירות גן ילדים עברי ש"חברת העזרה ליהודי גרמניה" ו"ועד חובבי ציון באודיסה" תמכו בו. בשנת 1910, נוסדו גן ילדים ובית ספר גם בדמשק, שהיה בהנהלת אברהם אלמליח ומורים מארץ

ישראל. הקהילות בבירות, חלב ודמשק החזיקו חדרי קריאה לספרות ולעיתונות עברית ויהודית. כמו כן פעל "בית עס" בבירות, שבין היתר העלה הצגות בעברית.

עוד לפני מלחמת העולם הראשונה נפתחו בחלב ובבירות סניפים של "המכבי" – אגודת הספורט הציונית והסטודנטים היהודים של אגודת "קדימה" בבירות, שארגנה פעולות חינוך מגוונות. אולם, הניסיונות להקים אגודות ציוניות פורמליות נוספות לא צלחו, אך תרומות כוללים, זיקה מסורתית לארץ ישראל ועליות לרגל אפיינו תקופה זו.

בשנות מלחמת העולם הראשונה, השתלבה הפעילות העברית-ציונית בשיקומן ובארגון מחדש של קהילות יהודי סוריה ולבנון והצטרפו לפעילות זו גולים יהודים מארץ-ישראל, כולל מאיר דיזינגוף ודוד ילין, מראשי מנהיגי היישוב בארץ, שהקימו מערכת חינוך עברי בדמשק. עזרה נוספת למוסדות הקהילה נתנה ה"הסתדרות הציונית".

משפטו של בלפור ומינויו של הרברט סמואל לנציב העליון בארץ-ישראל בשנים 1918-1920 – בעת הכיבוש הבריטי בסוריה – הגבירו את הפעילות הציונית, שכן הותרה פעילות ציונית בסוריה וקמו אגודות ציוניות למבוגרים ולנוער בשלושת הערים: "התחיה" בחלב, "התקווה בבירות" ו"עבריה" בדמשק. נוצרו קשרים הדוקים עם היישוב בארץ, עם התנועה הציונית ואף הייתה עליית יהודים מסוריה לארץ ישראל. את הפעילות הציונית קטעה הכרתו של פייצל מלך סוריה בשנת 1920.

בשנים 1921-1923 גורשו המורים הארצישראלים מדמשק והפעילים הציוניים מבירות ולמעשה, עד שנת 1930, הסתייגו בני הקהילות מפעילות ציונית. באותה עת נוצרו משברים כלכליים ופוליטיים, הפעילות הציונית צומצמה לפעילות בני נוער בלבד. בשנת 1928, בסיועו של יהודה קופלביץ, נוסדה תנועת "החלוץ" בדמשק, שבתקופה מאוחרת יותר ייסדה את תנועת "החלוץ הצעיר" ואף פתחה סניף בבירות. בזכות תנועה זו, רבים מחבריה עלו ארצה בשנות השלושים והוכשרו לחיי עבודה.

פריחה נוספת של הפעילות העברית-ציונית חלה בימי מלחמת העולם השנייה, בתקופת שחרור סוריה ולבנון מכוחות וישי. נשלחו מישראל מאות שליחים ומורים והגיעו לקהילות במסווה של עובדי "סולל בונה" בשירות צבאות הברית. נרתמו גם החיילים הארץ-ישראליים בצבא בריטניה לפעולה ו"הברית העברית העולמית".

גם חברת "כ"ח" (כל ישראל חברים) קלטה מורים מישראל בבתי הספר שלה, וגברה פעילותן של אגודות הנוער: "המכבי", המכבי הצעיר, "החלוץ" ו"החלוץ הצעיר" וחבריהן עלו ארצה לשם הדרכה והכשרה בארץ.

למרות האופטימיות, הייתה תחושה לא נעימה שהמצב בסוריה לא בטוח דיו ליהודים, ולכן, יהדות סוריה לא הותירה פנאי להכשרה חינוכית יסודית, והמאמצים הופנו לארגון העפלה לארץ-ישראל ולהענקת הכשרה מינימלית לעולים. ככל שקרב מועד הקמת מדינת ישראל, כן גברו הקשיים והתעצמו ההתנכלויות והרדיפות של בני הקהילות היהודיות. נאסרה כל פעילות ציונית, שירדה למחתרת, אך לא הופסקה העלייה הבלתי ליגלית לארץ ישראל.

חשיבות קהילות סוריה ולבנון בעלייה ובהעפלה לא"י

נודעה חשיבות רבה לפעילות העלייה וההעפלה של קהילות סוריה ולבנון לארץ-ישראל. שכן, משנות השמונים של המאה ה-19 ובעיקר בשנות השלושים והארבעים של המאה ה-20, שימשו הקהילות, ובראשן

קהילת בירות, כתחנות מעבר לעולים מרוסיה, פרס, אפגניסטן, בוכרה, תורכיה, עיראק, כורדיסטאן, יוון ואירופה. עד אמצע שנת 1942 נכנס לפעולה בסוריה ולבנון "המוסד לעלייה ב'", שקבע את בסיס פעילותו בקהילות חלב, דמשק, קמישלי ובירות. יהודי הקהילות נשאו ברוב הנטל, הן הכספי והן בכל הסידורים הנדרשים, ונסתייעו רבות בתנועת ה"חלוץ" בדמשק ובמספר פקידי ממשל יהודים, שפעלו רבות למען העלייה הבלתי ליגלית של היהודים מהארצות שהוזכרו שעברו דרכן.

עליית יהודי סוריה ולבנון לארץ-ישראל

רבנים ונכבדים מקהילות סוריה וחלב בראשון עלו ארצה מאמצע המאה ה-19 ועד למלחמת העולם הראשונה, בעיקר מטעמים דתיים. יהודים נכבדים אלה הקימו בירושלים ישיבות, תלמודי-תורה ומוסדות ציבור ולקחו חלק פעיל בחיים הרוחניים של בני העדה הספרדית. עם זאת, קמו גם גופים מיוחדים ליהודי סוריה כ"ועד העדה החלבית", שעסק בחלוקת כספי התרומות של יהודי חלב בארצות-הברית. בראשית המאה העשרים ישבו בארץ למעלה מאלף יהודים שעלו מסוריה.

עד מלחמת העולם הראשונה עוד עלו יהודים מסוריה, אך הפסיקו לעלות בשל המלחמה.

אך לקראת שנות העשרים ובעקבות ההתעוררות הלאומית שהביאו, כאמור, הצהרת בלפור והפעילות הציונית המקומית, הייתה עלייה ארצה שהגיעה לשיאה ערב הפיכתה של סוריה למדינה עצמאית.

בשנים 1919-1948 עלו לארץ ישראל 30% מכלל יהודי סוריה ולבנון (למעלה מעשרת אלפים יהודים). בתקופת מלחמת העולם השנייה, גברה מצוקת היהודים ולא ניתנה להם אפשרות לעלות ארצה אל מעבר לים, ולכן, גברה העלייה הבלתי ליגלית לארץ-ישראל בדרך היבשה, וזאת למרות השמירה הקפדנית של הצרפתים והבריטים בגבולות המדינה. קבוצות ילדים ונוער הסתייעו בחיילי "הבריגדה היהודית" ושלחי "הסוכנות היהודית ו"עליית הנוער".

בשנים 1948-1958 ולאחריה עלו ארצה כ-5,600 יהודים מסוריה ולבנון, וזאת בחשאי, כדי לא להזיק לבני משפחות היהודים שנותרו בסוריה, שהיו נתונים למעקב מתמיד של "המשרד שני" - המשטרה ושל הבולשת הסורית, בשנת 1974 נעצרו ועונו 11 נשים מסוריה, ואותה שנה מסרו השלטונות הסוריים לקהילת דמשק את גופותיהן של ארבע יהודיות צעירות, שעונו, נאנסו, נשדדו ונרצחו בידי אנשים, שהיו אמורים להבריחן ולהעבירן מעבר לגבול לבנון.

יהודי סוריה ולבנון בארץ-ישראל

העולים מסוריה ולבנון היו חלק מן היישוב היהודי בארץ בשנת 1949. הם פנו לערים ובמאה ה-19 פנו תחילה לירושלים ואחר כך לחיפה ולתל אביב, הקימו שני יישובים חקלאיים: קיבוץ בית-קציר (1949) ומושב ניצני-עוז (1951) ואף הצטרפו לקיבוצים קיימים בגליל ובעמק הירדן: כפר גלעדי, חולתה, אפיקים, נען ואשדות-יעקב.

יהודי סוריה ולבנון השתלבו גם בחיים הכלכליים והפוליטיים בארץ. מקצועותיהם המסורתיים הם: רוכלות, מלאכת יד, כמו: עיבוד נחושת ועץ וצביעת בדים, בפקידות, בהוראה, בבנאות, במסחר בדים בעיקר, בעבודות נמל ועוד. הם שירתו ב"הגנה" וב"אצ"ל" ומילאו תפקידים ב"הסתדרות הציונית" וב"סוכנות היהודית". היו אף חברי כנסת ושרים בני העדה, כמו: אברהם עבאס (ז"ל), אליהו חי ששון (ז"ל) ומנחם ידיד.

בתולדות היישוב והמדינה נודעה חשיבות ליהודי סוריה, ביניהם:

- **אלברט ענתבי** (1869-1918) יליד דמשק, שהיה עסקן ציבורי חשוב, שפעל רבות אצל השלטונות העות'מנים, פעילות שהתבטאה ברכישת קרקעות על ידי ה"הסתדרות הציונית", לפיתוח שכונות ירושלים ולהגנת היהודים בשנות מלחמת העולם הראשונה, עד להגלייתו לאנטוליה, וכן שימש כמנהל בית הספר "כ"ח" בירושלים.
- **אליהו שמאע** (1881-1933) יליד חלב, מייסד המרכז המסחרי בשכונת "ממילא" בירושלים.
- **אליהו חי ששון** (1902-1976) – יליד דמשק, ראש המחלקה הפוליטית לענייני ערבים ב"סוכנות היהודית" וחבר משלחת הסוכנות לאו"ם בשנים 1947-1948. כמו כן שימש מר ששון כשגריר ישראל בתורכיה, איטליה ושווייץ, כשר התקשורת וכשר המשטרה.
- **פרופ' יצחק שמוש** – יליד חלב, חוקר השפה והספרות הערבית באוניברסיטה העברית. הוא גם עסק בהנחלת השפה הערבית ברדיו ובמשרד החינוך ומשמש כעורך עיתון "אֶלִיוּס".
- **אמנון שמוש** – יליד חלב, סופר ומשורר וחבר קיבוץ מעין-ברוך. בין ספריו המתארים את הווי יהודי חלב: "אחותי כלה", "מישל עזרא ספרא ובניו".
- **הרב עזרא עטייה** – יליד חלב, ראש ישיבת "פורת יוסף" וחתן פרס "הרב קוק".
- **יצחק עבאדי** – יליד ירושלים, עיתונאי, סופר ומתרגם, שהוריו עלו מדמשק עוד בסוף המאה ה-19, ממייסדי חברת "הסולל" ומעורכי "אוצר לשון המקרא".
- **הרב עובדיה הדאיה** – חתן "פרס ישראל" בשנת תשכ"ח בספרות תורנית. (בפרק הבא (והאחרון), אביא את תולדות יהודי סוריה ולבנון משנת 1974 ועד היום).

ביבליוגרפיה

- גולדמן, דבי, משרד החינוך והתרבות, ירושלים – תשמ"א 1891.

א. ט"ו בשבט

1. נטע יער באו פ'ק

מטרות המשחק: היכרות עם הצומח ועם ט"ו בשבט.

המשחק מכיל:

- לוחות מחוררים למטרת "נטיעות" עשרה עצים, בכל לוח כמספר המשתתפים.
- 30 כרטיסי משימות בשתי רמות.
- הכרטיסים כוללים חומר בנושאים שונים כגון: דינים, שעשועי לשון ושאלות הקשורות לצומח, וכן כרטיסים ריקים, תמונות עצים גזורות לצורך ה"נטיעה" במשחק.

מהלך המשחק:

- כל משתתף בתורו לוקח כרטיסי משימה. עם מילוי המשימה הוא מקבל "עץ" לנטיעה בחלקתו (בלוח המחורר שלו).
- עבור משימה קלה הוא מקבל "עץ" אחד ועבור משימה קשה - שני "עצים".
- במקרה של כרטיס חלק הוא מחכה לתור הבא.
- המְשַׁחֵק שמסיים ראשון ל"נטוע" עשרה עצים בחלקתו - מנצח.

משימות קלות לדוגמה

"עץ" אחד

- צייר ציור של עץ.
- אמור שם של עץ - צמח.
- הזכר ברכה על פרי או צמח.
- מצא שם של יישוב על שם של עץ.
- שימוש של עץ.

- איך אפשר לשמור על עצים.
- שם של אחת ממתנות עניים.
- שם של אירגון שמייער את הארץ.
- מחלקי העץ.
- מה משותף לגפן, רימון, חיטה, תאנה (משבעת המינים).
- מילים מבולבלות : זתפו, נורים ועוד.

משימות קשות לדוגמה

"שני עצים"

- שמו של שיר שבו עץ.
- לספר סיפור קצר על עץ.
- פתגם על עץ (נתלה באילן גדול).
- פתגם על הצומח (שמיר ושית).
- פעילות משותפת לאדם ולצומח (למשל נשימה).
- שמות עצים בתנ"ך.
- אירועים בתנ"ך שקשורים לעצים (בניית התיבה).
- מצא דמיון בין סדר ליל פסח לסדר ט"ו בשבט.
- הדגם עץ מסוים בפנטומימה.
- גוש של תאנים יבשות נקרא... (דבילה).
- חלק של עץ שהוא כינוי לממשלה (צמרת).
- מהו הצמח על פי העלה שלו.
- עץ אוסטרלי שנחשב למייבש ביצות (אקליפטוס).
- מציאת שם פרי על פי רמז, למשל - אסיר = חבוש.
- מה משותף לסויה, זית, כותנה, קוקוס וחמניות (סוגי שמנים).

2. היכן אסמחתי?

ניתן לשחק בכמה דרכים: באמצעות תפוזרת בזיהוי שם הצמח בתוך משפט, או זיהוי מילה המרומזת במשפט.

מנהל המשחק רושם משפטים אחדים כשבכל משפט רמז לשם של צמח.
כל משתתף זוכה במספר נקודות כמספר השמות שזיהה.

משפטים לדוגמה

1. איזה יופי! - שיבח המדריך את הרעיון. (היר)
2. כלי נפץ - נתן אלבו הקריב את חייו. (ריאון)
3. רחל מרחמת על בניה. (חסה)
4. מנורת חשמל הדלוקה כל הזמן גורמת לבזבז. (אג)
5. מלאך במצב רוח רע. (ברוך מאלי)
6. הילד הפציר בפורים לקנות לו משרוקית. (נפנפה)
7. בימי קדם זר למנצחים. (פנפ)
8. דגל לבנון. (אג)
9. כינוי ליליד הארץ. המופיע בדגל מקסיקו. (כר)

אפשרות נוספת

בכל משפט מופיע שם של עץ בצורה נסתרת, במספר מילים רצופות.

1. אור דלוק בחדר. (ור)
2. בנות פחדות מעכברים. (מפח)
3. בתקופת האבן נהגו להשתמש בכלי צור. (פנפ)

3. הקשר האמיתי בין עם ישראל לארץ ישראל

המטרה: החניך יבין את הקשר החזק בין עם ישראל לארץ-ישראל, שהתחיל בתקופת אברהם אבינו ונמשך עד ימינו.

אוכלוסיית היעד: כיתות ד-ה.

הציוד הדרוש: שמלת כלה, בגדים, טקסט ההצגה.

שלב א: ההצגה על ציונה וישראל

מציגים בפני החניכים את סיפורם של ציונה וישראל, העוסק בבני זוג שהחליטו להתחתן ורגע לפני החתונה החתן, ישראל, נעלם. ההצגה מתארת את התנהגותה של ציונה אשר מסרבת להשלים עם היעלם בעלה, ולהמשיך בחייה (כפי שהיינו מצפים), אלא יושבת במשך שנים על גבי שנים מול החלון בציפייה שישוב, אינה אוכלת או שותה, מזניחה את עצמה, ואפילו את שמלת הכלולות שלה מסרבת להוריד למרות ההפצרות החוזרות ונשנות מצד הוריה המודאגים. רק אחרי שנים רבות חוזר ישראל אל אהובתו שמקבלת אותו בזרועות פתוחות.

כמובן, שהסיפור הוא משל לארץ-ישראל ועם ישראל. החתן ישראל הוא כמובן עם ישראל, שנדד מארצו במשך שנים רבות, וציונה היא ארץ-ישראל שעמדה במשך שנים שוממה ומוזנחת ורק ציפתה שאהובה עם ישראל ישוב אליה, אחרי אלפיים שנות גלות ברחבי העולם. למרות ניסיונות עמים שונים להפריח אותה במשך השנים, ארץ-ישראל נשארה נאמנה לעם ישראל ונותרה בשיממונה עד בואנו מהגלות. זוהי עובדה היסטורית שעד שבאנו ארצה לא היה כאן כלום. כל הפריחה, הבנייה, היופי שמסביב - כל אלו הם רק מאז שאנו הגענו הנה. זוהי ברכה שבירך הקב"ה את עם ישראל. כשהם יהיו בגולה, הארץ תישאר שוממה ותחכה לשובם, ולא תיתפס על ידי עמים אחרים, כדי שכשבני ישראל יסיימו את הגלות הם יוכלו לשוב לכאן.

שלב ב: דומינו ראלי

הציוד הדרוש: דומינו ראלי.

משחק דומינו ראלי. נחלק את החניכים לקבוצות שיתחרו ביניהן על בניית משחק דומינו. (כל דומינו מקרין על חברו הבא אחריו, ומשפיע עליו. כך גם היה עם הכמיהה לשוב לארץ האבות. אב העביר לנו את השאיפה, וכך הרצון עבר מדור לדור עד שלבסוף הוגשם).

שלב ג:

הציוד הדרוש: סיפור "השעון שעבר בירושה".

1. נספר לחניכים את הסיפור על "שעון שעבר בירושה".
2. נפתח עם החניכים דיון: האם נראה לכם שהבן מכר את השעון למוזיאון? האם אתם הייתם מוכרים?

(נכון את החניכים לכך שהשעון עבר בירושה במשך דורות ויש לו משמעות רבה במשפחה).
נגלה לחניכים שמשל השעון הוא משל לארץ-ישראל. השעון מסמל את ארץ ישראל שעברה אלינו
בירושה מדור לדור. הקשר של עם ישראל לארצו הוא קשר עמוק, בגלל כל מה שהוא עבר ועובר בארץ,
ובגלל ההבטחה של אלוהים שארץ ישראל היא של עם ישראל.

על פי מערכי שיעורים חוד השרון, מרכז מורשת להעמקת הזהות היהודית, התשס"ו

4. רעיונות לאשחקים על קנה האלף

- א. **הציור העיזור** - לפני כל קבוצה במרחק 1-4 צעדים תלוי גיליון נייר גדול. לכל חניך ראשון ניתן עפרון,
עט וכדו'. בהינתן האות עליו לגשת לגיליון ולצייר גזע בעיניים עצומות. אחר כך הוא חוזר אל חברו
ומכסה את עיניו ועליו לצייר ענפים וכך הלאה.
- הקבוצה הזוכה היא הקבוצה שציירה כל חלק במקום הנכון.
- ב. **משחק הזיכרון** - כל אחד אומר שם של עץ (לפי הא"ב או באופן חופשי) ועליו לחזור על שם העץ /
הפרח / הצמח שאמר קודמו, או לחילופין להגיד שם של פרי ששמו מתחיל באות האחרונה שהזכיר
קודמו.
- ג. **תחרות שירים על צמחים** - מחלקים את החניכים למספר קבוצות. כל קבוצה צריכה להתחיל שיר
כאשר בשיר מסתתר שם של צמח / עץ.
- על הקבוצות האחרות לזהות שיר מדובר. הקבוצה שמזהה את מרבית השירים היא הקבוצה
הזוכה.

איצה ביטוי אסתורי אחרון: (אלכסן א פרק)

איצה פסוק אסתורי אחרון: (מהלל פסוק)

על פי ראשית בית מדרש קהילתי, רעננה

א. פרשת השבוע - דע רש"י

יש לבחור את התשובה הנכונה מבין התשובות הבאות.

פרשת וארא

1. באיזה הקשר הביא רש"י איסור אכילת פירות בשלוש שנים ראשונות?
 - א. חיפשנו בכל רש"י בפרשה ולא מצאנו.
 - ב. על פרעה שהיה אטום ומכוסה מלשמוע, כן הפירות הללו מכוסים ומובדלים מלאוכלם.
 - ג. על בני ישראל שהיו מכוסים ומובדלים מהמצרים שלא שינו את שמם וכדומה וכך הפירות הללו.
 - ד. שמשה אמר על עצמו שהוא ערל שפתיים, מסביר רש"י לשון עורלה מהו.
2. ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון. מה מלמדנו?
 - א. מלמד שהייתה צדקת כנחשון.
 - ב. מלמד שהייתה נחושה בדעתה והוציאה ארבעה צדיקי עולם.
 - ג. שהנושא אישה צריך לבדוק באחיה.
 - ד. שהנושא אישה צריך להתייעץ עם אחיה.
3. "ונהפכו לדם". מדוע היכה הקב"ה את היאור תחילה?
 - א. שהמצרים היו עובדים לנילוס (וכשהקב"ה מכה אומה מכה קודם את אלוהיה).
 - ב. שאי אפשר לחיות בלא מים ואולי יחזרו בתשובה.
 - ג. שזרקו המצרים ילדי ישראל לתוך הנילוס.
 - ד. המצרים ביטלו על ידי עבודת פרך לימוד תורה שנמשלה למים. בדין שילקה מקור המים שלהם תחילה.

4. "אמר אל אהרן" מדוע מכת כינים הייתה על ידי אהרן.
 א. שהכינים גורמות הרחקה בין בני אדם ואהרן משכין שלום, לפיכך לקו מצריים על ידו.
 ב. שהיה גדול ממשה וכיבדו בהבאת המכות הראשונות.
 ג. לפי שהחול הגן על משה כשהרג את המצרי וטמנו בו, לכך לא היכהו משה.
5. מה הייתה תשובת משה על הצעת פרעה שיוזבחו בארץ מצרים ולא במדבר (פשט הכתוב).
 א. שהם צריכים להגיע להר המיוחד כדי ליזבח.
 ב. שהמצרים היו עובדים לשה וכיצד יזבחו אותו ישראל לעיניהם.
 ג. עבודת הבורא צריכה התבודדות ולכן צריכים הם לצאת.
 ד. שהמצרים היו עובדים לשה ואם יזבחו אותו ישראל ירצו המצרים לטעום מהזביחה ויבואו לידי תקלה.

פרשת בא

1. "ראו כי רעה נגד פניכם". אותו דם שהיה אמור להיות במדבר, למה הפכו הקב"ה (ברש"י).
 א. לדם קורבן הפסח שהיוו על המשקופים.
 ב. לדם הקורבנות שהקריבו ישראל במדבר.
 ג. לדם המילה שמל יהושע את ישראל.
 ד. למסירות נפשם של כל הצדיקים לתורה ולמעשים טובים.
2. "דבר נא". מדוע היה צורך להזהיר את בני ישראל לשאול כלי כסף וזהב? (ברש"י)
 א. כדי שיהיה לבניין המשכן.
 ב. כדי שלא ישכרו המצרים חיילים וירדפו אחריהם לכן היה צורך לרוקנם מכסף וזהב.
 ג. שלא יאמרו בני ישראל בחינם עבדנו.
 ד. שלא יאמר אברהם ועבדום ועינו אותם. קיים בהם אבל ויצאו ברכוש גדול לא קיים בהם.
3. מהיכן למדנו ששלוחו של אדם כמותו? (ברש"י)
 א. שכתוב שלח נא ביד תשלח, מכאן ששלוחו של אדם כמותו.
 ב. ויקרא משה לכל זקני ישראל, וכי משה גדול הדור ילך ויקרא לכל זקני ישראל, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו.
 ג. ושחטו אותו, וכי כולן שוחטין, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו.
 ד. כל עדת בני ישראל יעשו אותו וכי כולם עושים והלא הנשים מבשלות, אלא מכאן ששלוחו של אדם כמותו.

4. "מאדם ועד בהמה". מדוע התחילה הפורענות מאדם תחילה? (ברש"י)

- א. כיון שבידו היכולת למחות.
- ב. כיון שיש בו דעת – מזיד הוא בכל מעשיו.
- ג. מי שהתחיל בעבירה תחילה – ממנו מתחלת הפורענות.

5. "משארתם... על שכמם". מדוע, הרי הוליכו בהמות הרבה?

- א. היו עמוסים בכסף וזהב ולא היה מקום בעגלות.
- ב. שחיבבו את המצוות.
- ג. שהיו מרקדקים במצוות ולא רצו להעמיס על הבהמות משום צער בעלי חיים.

פרשת בשלח

1. וישבו. כתב רש"י לאחוריהם, לצד מצרים, מדוע?

- א. רצו לאמר שלום אחרון לפרעה ושהם מצטערים שאינם יכולים להישאר.
- ב. רצו להילחם במצרים ולבזו ולרוקן את כולה.
- ג. כדי להטעות את פרעה שיאמר טועים הם בדרך.
- ד. להראות שאין הם פוחדים מהמצרים וכוונתם הייתה שלא ירדפו אחריהם.

2. "וירא ישראל את מצרים מת". כתב רש"י שפלטן הים על שפתו, מדוע פלטן? (ברש"י בלבד)

- א. שיבזו ישראל ביזה שנייה.
- ב. שרצו ישראל לעשות חסד ולקבור את המצרים.
- ג. לא יכול שר הים לסבול את המצרים בתוך המים לכן פלטם.
- ד. כדי שלא יאמרו ישראל כשם שאנו עולים מצד זה כך הם עולים מצד אחר וירדפו אחרינו.

3. "בשר לאכל". איזה דרך ארץ לימדה תורה? (ברש"י)

- א. שיאכל אדם בשר מבושל כל צורכו שהוא ראוי לאכילה.
- ב. כשאוכל בשר יהיה שמח באכילתו ואל תקרי בָּשָׂר אלא בשר לאכול.
- ג. שאין אוכלים בשר לשובע (כדי לשבוע)..
- ד. שלא יבלע אדם גוש בשר אלא ילעסנו היטב ואחר כך יבלע.

4. כיצד יודעות אומות העולם שבחן של ישראל? (ברש"י)
- א. על ידי ניסים שהקב"ה עושה להם תדיר.
 - ב. שהשליח היה נמש בשדה ונעשה נחלים ושותים ממנו אומות העולם ויודעים שבחן של ישראל.
 - ג. שהמן היה נמש בשדה ונעשה נחלים ושותים ממנו איילים וצבאים וצדין אותם אומות העולם ושועמים בהם טעם מן ויודעים שבחן של ישראל.
 - ד. על ידי החסד שעושים ישראל עם חבריהם.

5. "ומשה אהרן וחור". איזו הלכה הביא רש"י שנלמדת מפסוק זה?

- א. מכאן אמרו יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך.
- ב. שצריכים שלושה לעבור לפני התיבה בתענית ציבור.
- ג. ששני אחים יכולים להיות שליחי ציבור יחד.

פרשת יתרו

1. "אחר שלוחיה". מדוע לא ירדה צפורה עם שני בניה למצרים עם משה (ברש"י)?
 - א. שהייתה יפה ביותר וחשש משה (כשהיה בדרך) שמא יהרגוהו עליה.
 - ב. לא רצה להביא בניו למקום טמא (והתלבט בדרך והחליט להחזירם).
 - ג. אמר לו אהרון בהר האלוהים על הראשונים אנו מצטערים ואתה בא להוסיף עליהם.
 - ד. כתשובה ג אלא שהיה זה חור שנתן עצה זו.
2. "מן הבקר עד הערב". דיין שדן דין אמת לאמיתו אפילו שעה אחת, מה מעלה עליו הכתוב?
 - א. כאילו פדה לבני ישראל מן האומות.
 - ב. כאילו בנה מזבח והקריב עליו קורבן.
 - ג. כאילו עוסק בתורה כל היום ונעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית.
 - ד. כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים.
3. איזו דרך ארץ למדנו ממשה (ברש"י)?
 - א. שצריך אדם לכבד אורחיו בהגשה וכדומה.
 - ב. שלא עלה משה עד שקראו הקב"ה שנאמר "ויקרא ה' למשה... ויעל משה (יט, כ).
 - ג. שהשיב להקב"ה את דברי העם למרות שידע הקב"ה מה השיבו.
 - ד. שלא רצה לקבל השליחות, שלא רצה לפגוע באהרון.

4. "ועשית כל מלאכתך". כיצד פירש רש"י?
 א. שלא תדחה מלאכה של שבוע זה לשבוע הבא.
 ב. כשתבוא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה שלא תהרהר אחר מלאכה.
 ג. מלאכה שלך קודמת למלאכה של אחרים.
 ד. כל מלאכה שאין בה עשייה אינה מלאכה.

5. "ותהללה". למה זוכה המטיל שלום בין איש לאשתו ובין משפחה למשפחה (ברש"י)?
 א. זוכה לעולם שכולו טוב.
 ב. זוכה שלא תבוהו פורענות.
 ג. זוכה לבנים תלמידי חכמים.
 ד. זוכה לבית נאה וכלים נאים.

פרשת משפטים

1. "ואלה המשפטים". מדוע נסמכה פרשת דינים לפרשת המזבח (שבסוף פרשת יתרו) (ברש"י)?
 א. לומר לך כל הדין דין אמת כאילו הקריב קרבן.
 ב. לומר לך כל שאיננו מעביר על מידותיו דהיינו שהולך על פי הדין אפילו מזבח מוריד עליו דמעות.
 ג. לומר לך כל המקריב קורבן סופו שישב בעדת דיינים.
 ד. לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח.
2. "ויצאה". כשאדם קונה עבד עברי, במה מתחייב האדון (ברש"י)?
 א. מתחייב שלא יקח עבד אחר על עבדו זה.
 ב. מתחייב במזונות אשתו ובניו.
 ג. מתחייב לאוהבו כגופו ולכבדו יותר מגופו.
3. "ילא תצא כצאת העבדים". אדון שהפיל את שן אמתו או עבדו העברי, האם יצא העבד לחופשי? (ברש"י)?
 א. כן. קל וחומר ומה עבד כנעני יוצא בשן ועין, עבד עברי לא כל שכן.
 ב. אין יוצאים אלא משלם דמי השן.
 ג. נותן לו חופשה קצרה של סוף שבוע וחזור.
 ד. הדין הוא שיוצא אלא שהיום שישנה אפשרות לשיניים תותבות לא יצא.

4. "ושמתי לך מקום". לאן צריך לנוס אדם שהרג בשוגג כשהיו ישראל במדבר? (ברש"י)?

א. לנוס למצרים עד מות הכוהן הגדול.

ב. לנוס לארץ ישראל ועד....

ג. למחנה לזיה.

ד. צריך לשבת מחוץ למחנה כמצורע.

5. "אשר יאמר כי הוא זה". מה דרשו חז"ל (ברש"י)?

א. להוציא את האילם שאינו יכול לומר, שהפסיד את הפיקדון.

ב. מלמד שצריכים שלושה עדים: יאמר – אחד, הוא – השני, זה – השלישי.

ג. שאין מחייבים את השומר שבועה אלא אם כן הודה במקצת.

ד. שאין מחייבים את הלווה שבועה אלא אם כן כפר בכל.

באדיבות "שערי ציון", www.halacha.area.co.il

(הפתרונות לחידון בסוף הגיליון)

תרבות המחלוקת

למי זה מיועד: החל מכיתה ו.

משך הזמן: 45 דקות (ואולי יותר, תלוי במידת הרצינות).

יש להכין שני פתקים ועליהם לכתוב בבירור "הסיפור של התפוז".

מטרה: פעולה זו הינה פתח לדיון על נושא תרבות המחלוקת. כיצד אנו מבררים דברים עם החולקים על דעתנו?

היכולת לחלוק על חברך ובכל זאת לכבד את דעתו ואת זכותו לומר אותה, חיונית להשגת חיים נורמליים בחברה.

מחלוקת היא חיובית ולגיטימית אך יש לדעת כיצד ובאלו גבולות לנהל אותה. בכל חברה, במועדון, במדינה כולה, תרבות מחלוקת הכרחית לשמירה על זכויותיו של כל פרט והזכות להביע באופן חופשי את דעותיו.

1. בקש מצמד מתנדבים מבין החניכים לצאת החוצה או לפרוש הצידה. כל אחד מהם מקבל פתק ועליו "הסיפור שלו". לאחד סיפור I ולשני סיפור II. עליהם לקרוא את הסיפורים במשך כמה דקות ואחר כך לפעול כרצונם בהתאם לסיפור.

אחרי שקראו הנח תפוז באמצע המעגל.

סיפור I:

בתך חולה מאוד, הרופא אמר כי רק מיץ תפוזים יכול להצילה, הצרה היא שעכשיו לא עונת ההדרים. אתה מיואש ומסתובב ברחובות. לפתע נגלה אליך תפוז, אתה מתקדם ומנסה להרימו... בדיוק אז קרב אדם נוסף ותופס את התפוז. עכשיו אתה מנסה לשכנעו שהתפוז שלך.

סיפור II:

בתך חולה מאוד, הרופא אמר כי רק קליפת תפוז יכולה להצילה. הצרה היא שעכשיו לא עונת ההדרים. אתה מיואש ומסתובב ברחובות. לפתע נגלה אליך תפוז, אתה מתקדם ומנסה להרימו... בדיוק אז קרב אדם נוסף ותופס את התפוז. עכשיו אתה מנסה לשכנעו שהתפוז שלך.

כמובן ששני החניכים לא יודעים איש מה כתוב בסיפור של רעהו. עליהם לנהל ויכוח או שיחה או כל אמצעי שכנוע אחר להשגת מטרותם.

המטרה כמובן שיגיעו לבדם להבנה שניתן לחלק את התפוז ביניהם כי אחד זקוק למיץ והשנייה לקליפה...

החניכים הצופים לא יודעים מה כתוב בפתקים, עליהם להבין זאת מתוך הויכוח שלנגד עיניהם, מותר להם כמובן לשאול שאלות.

2. בקשו משני מתנדבים לצאת החוצה (אפשר רביעייה). הסבר לחניכים הנשארים את מטרת המשחק. עליהם להתבונן בשני החניכים שיכנסו ויתווכחו ביניהם ולבדוק את הדברים הבאים:

א. מהם אמצעי השכנוע שבהם השתמשו השניים (היגיון, דמגוגיה, צעקות).

ב. האם הקשיבו איש לדברי רעהו ולא התפרצו באמצע?

ג. האם ענו על הטענות שמושמעות לפניהם או שהמשיכו לדבר על מה שהם רוצים?

ד. האם הוויכוח "מתקדם" או כל צד טוען כל הזמן אותו דבר. הכנס את שני המתנדבים והצג לפניהם נושא לוויכוח (רצוי נושא בעייתי ושנוי במחלוקת).

הצעות לנושא לוויכוח:

(1) תושבי שכונה יוקרתית חדשה מסרבים לשלוח את ילדיהם למתנ"ס המקומי.

(2) ילד עני "סחב" אופניים של חבר בלי רשות כדי ליהנות מכמה סיבובים.

(כמובן שתוכלו להציע כל נושא שעולה על דעתכם ושידוע לכם שהוא מעסיק את החניכים).

כל אחד בוחר לו עמדה ועל השניים להתחיל בוויכוח. הקצו להם כ-5 דקות לנהל ויכוח ואז ניתן להושיב אותם בחזרה. עתה פנו לחניכים הצופים (שאינם מתערבים). עליהם לדווח על פי השאלות המוצגות כיצד התנהגו המתווכחים.

3. בקשו שני חניכים מתנדבים. הם מקבלים נושא לוויכוח. עליהם להציג איש את עמדתו במשך כ-3 דקות ואז הפסיקו אותם בשיא הלהט ואמרו להם להתחלף בעמדות ולהמשיך בוויכוח, אלא שכל צד טוען עתה בזכות העמדה שנגדה התווכח.

4. הסתיימו שלושת השלבים הראשונים. פתחו בדיון מסכם: סובלנות ותרבות מחלוקת.

שאלות

1. הסובלנות היא ערך או אמצעי?

2. מהם גבולות הסובלנות, האם יש להיות סובלני כלפי הבלתי סובלני?

3. מהן הדרכים הלגיטימיות להבעת דעה ומהן הדרכים הלא לגיטימיות?

4. מדוע אנשים משתמשים בטיעונים לא אמיתיים ובדרכים לא כשרות לשכנוע; האם כולנו עושים כך? איך ניתן לשנות זאת?

כדאי מאוד לסכם מסקנות מן הדיון הזה ולא להשאירו פתוח!

"כל מחלוקת שהיא לשם שמים, סופה להתקיים ושאינה לשם שמים, אין סופה להתקיים, איזו היא מחלוקת לשם שמים? זו מחלוקת הלל ושמאי; ושאינה לשם שמים? זו מחלוקת קרח וכל עדתו".

(אבות ה, יז)

תפזורת - עצי סרק

לפניכם חידון בנושא עצי סרק בתנ"ך. עליכם לענות על השאלות ולנסות לאתר את התשובות בתפזורת. התשובות בסוף הגיליון:

1. שלושת האילנות הלבנוניים האלו המובאים בנבואת ישעיה יפארו את בית המקדש.
2. דבורה מינקת רבקה נקברה תחת עץ זה?
3. הנער דוד ניצח את גולית בעמק ששמו כשם עץ זה. / בן דוד מצא את מותו בענפי העץ הזה.
4. חירם מלך צור הביא מאופיר לשלמה המלך את העץ הרב שימושי הזה?
5. חלק מעץ זה מובא על ידי המצורע בתהליך טהרתו?
6. עץ הטוב לעשיית רהיטים ולבנייה. גם שימש לעשיית פסילים.
7. העץ מוזכר בפתגם לא כל עץ _____ הוא תורן.
8. אברהם אבינו נטע עץ זה בבאר שבע.
9. שם עץ הקשור לחג הסוכות. עליו דומים לעיני אדם.
10. שני העצים האלו שימשו את יעקב אבינו בתחבולה.
11. עץ הטעון מים רבים הוא לא ראוי למצוות הערבה.
12. סוג עץ ששימש תפקיד חשוב בבניית המשכן (ישעיה מא: יט).
13. האדם נמשל לעץ זה.
14. סוג העץ שנכלל באזהרות להריסת מקומות אלילים.
15. העצים האלו מסמלים את בית המקדש.

אתם מוזמנים לבקר באתר של עוזי קייש ולצפות בחידות ותיפוזרות נוספות: www.tashbetz.8m.com

ט"ו בשבט / מאת מלכה אהרונסון

בטו בשבט אוכלים הרבה פירות. זה הזמן לנצל את הקליפות למעשה היצירה. עם קצת דימיון אפשר להכין יצירות לרוב. הפעם ניקח את קליפות האגוז וגרעיני הפיסטוק.

1. צב מגנטי מקליפות אגוזים להניחו מעל פתק במקרר

החומרים:

- חצי קליפת אגוז
- עיניים זזות
- מדבקות נייר
- סכין (אפשר חד פעמי)
- לורד פרמנט (על בסיס ספירט - שלא נמחק)
- מגנט
- חוט צמר או כל חוט עבה
- קליפות פיסטוק
- לקה שקופה

תהליך היצירה:

מרוקנים את חצי האגוז
מדביקים לו עיניים

מציירים או מדביקים 4 רגלים בצדדים מפימו או מפלסטלינה או מגרעיני פיסטוק
מתחתיו מדביקים מגנט.

להכנת **צפרדע** - צובעים הכל בירוק ומדביקים את הרגליים.

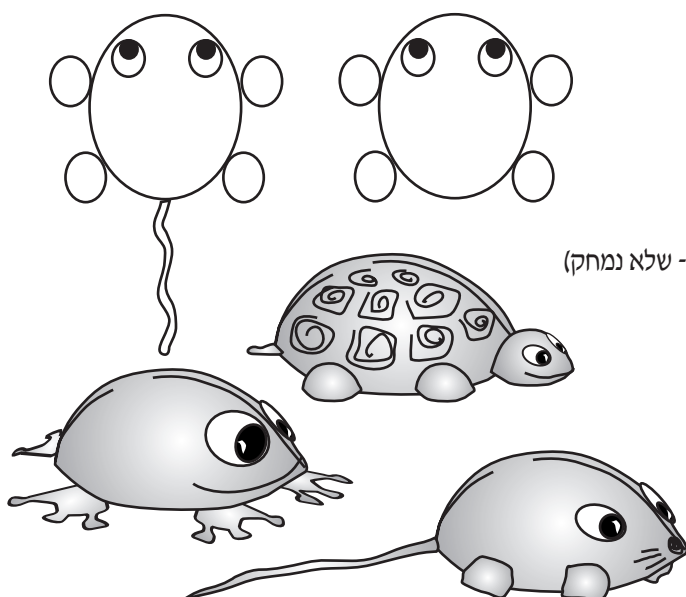
להכנת **עכבר** - על הבסיס הקיים יש להוסיף זנב ארוך מפימו או פלסטינה או חוט צמר.

להכנת **סיכה לבגד** אפשר במקום מגנט להדביק על בד סיכה סגורה, והרי סיכה לבגד.

ניתן להדביק על הגב עיגולי מדבקות ולמרוח את הכל בלקה שקופה.

עם דמיון נוסף אפשר להכין הרבה חיות על המקרר - גן חיות מגנטי מקליפות אגוזים.

הערה: את המגנטים אפשר לקנות בבודדים ולהדביקם או כדף מגנטי ולגזור בגודל הרצוי.

2. תחתיות לכוסות מעלים נושרים

בחודש שבת עדיין ניתן לאסוף הרבה עלים שנושרים מהעצים. העלים הם בצורות שונות ובצבעים שונים. אפשר להכין מהם תחתיות לכוסות.

החומרים:

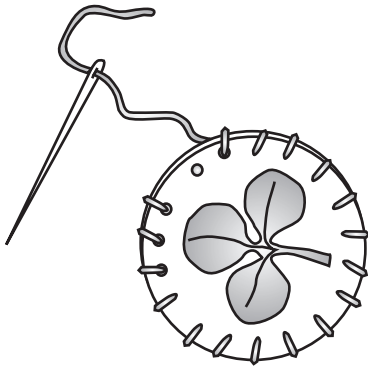
- עלי שלכת (רצוי רחבים וגדולים)
- דבק
- שקפים או קרטון ביצוע
- מספריים
- ספרים או עיתונים ישנים
- אבנים
- לורדים
- לקה שקופה, חוט ניילון או צמר.

תהליך היצירה:

- מייבשים את העלים בתוך הספרים או בין דפי עיתון ישנים, שמים עליהם חפץ כבד ומניחים לייבוש במשך יומיים שלושה.
- מכינים עיגולים לפי הקוטר הרצוי - אפשר 5-7 ס"מ או 7-10 ס"מ ובכמות הרצויה.
- מדביקים עלים שונים על כל עיגול.
- אפשר לקשט ולצייר בלורדים
- אם הדבק טוב אפשר להדביק על קרטון ביצוע.
- ניתן למרוח בלקה ולייבש במשך יום אחד.

אפשרויות שונות

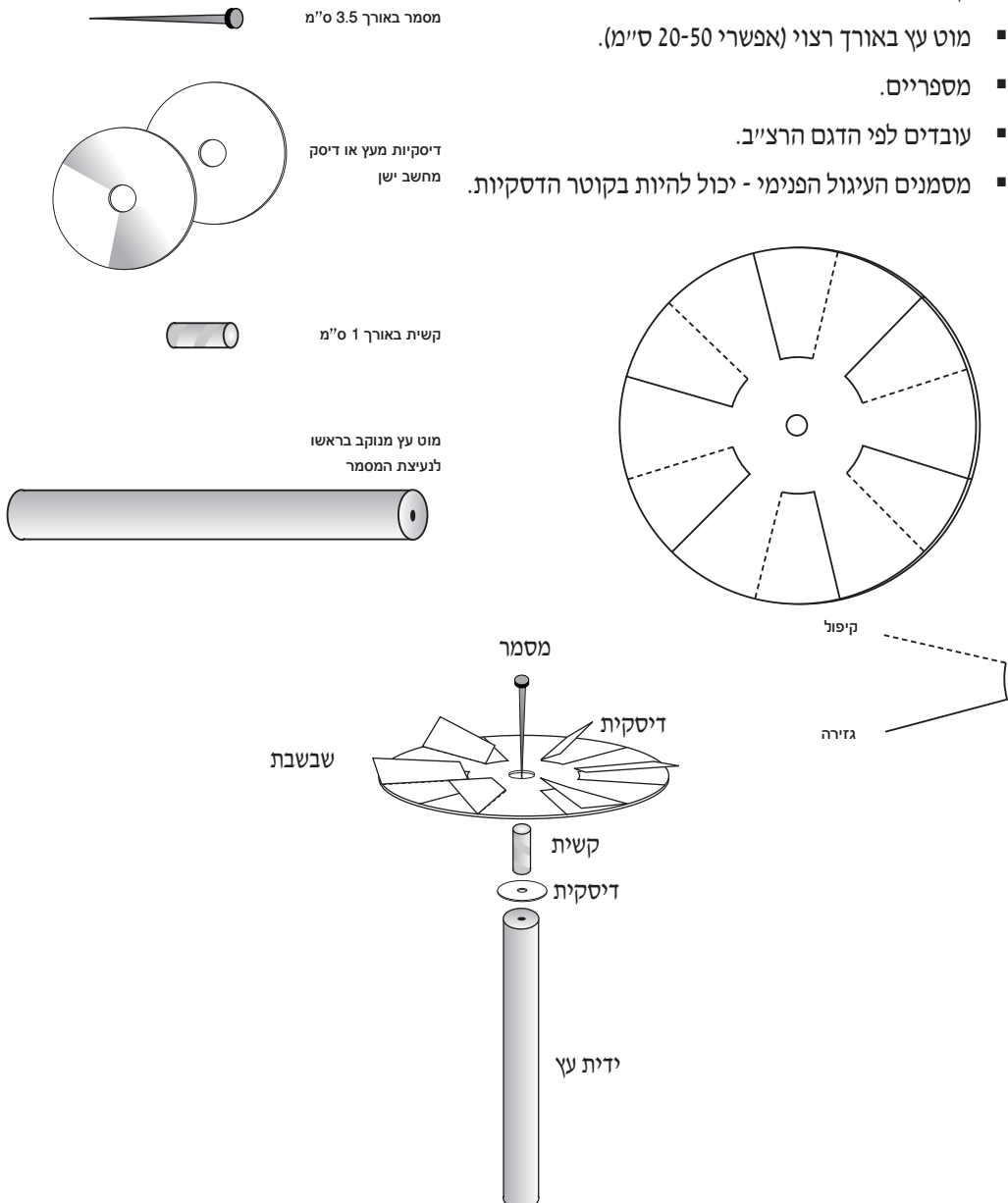
- לאחר הייבוש ניתן להדביק עיגול נוסף משקף (דבק הפלסטי מתייבש והופך לשקוף).
- להדביק את העלים על עיגול משקף ולניילן את השקף. את השאריות יש לגזור.
- לגזור שני שקפים באותו הגודל, להדביק ולצייר על אחד מהם. לסיום להדביק את השני.
- אפשר לגזור 2 שקפים באותו הגודל, להדביק את העלים ביניהם, לקשט, לחורר חורים במחורר מסביב ולרקום בחוט צמר או חוט ניילון.

3. דגם שבשבת

החומרים:

- בריסטול בקוטר הרצוי לשבשבת.
- מסמר 3.5 ס"מ במידה והדיסקט מעץ. אם הדסקט מדיסק מחשב אפשר מסמר יותר קטן.
- שקפים או קרטון ביצוע.
- קשית 1 ס"מ.
- מוט עץ באורך רצוי (אפשרי 20-50 ס"מ).
- מספריים.
- עובדים לפי הדגם הרצ"ב.
- מסמנים העיגול הפנימי - יכול להיות בקוטר הדסקיות.

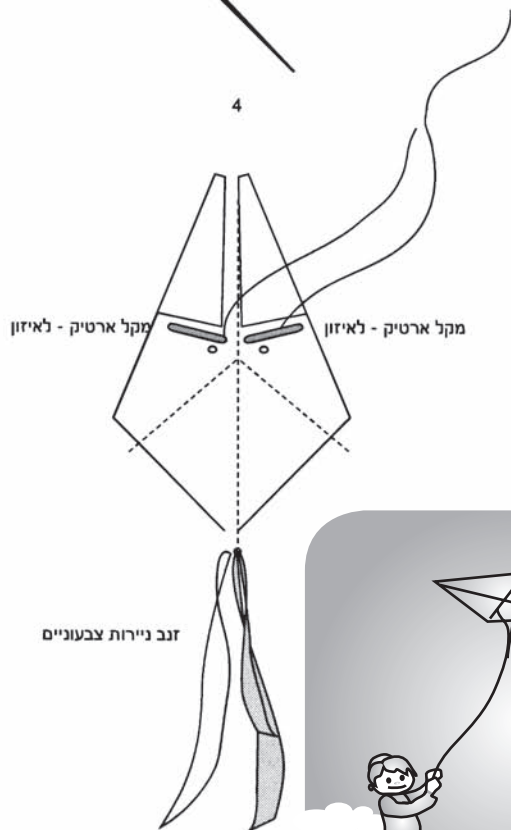
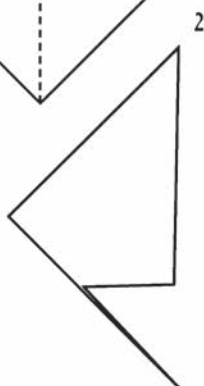
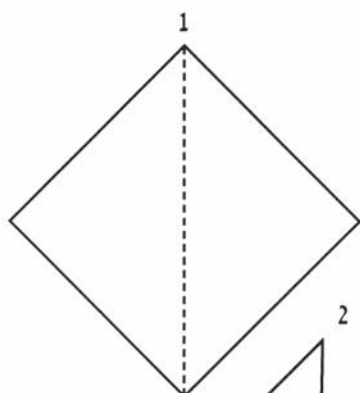
4. עפיפון (מצ"ב דגם)

החומרים:

- ניירות צבעוניים.
- בריסטול.
- חוט צמר (או כל חוט קל אחר).
- 2 מקלות של ארטיק.

תהליך היצירה:

- לקפל לפי הציור - לפתוח לציור בצד החיצוני.
- להדביק בקצוות 2 מקלות של ארטיק בשני הצדדים.
- בקצה אפשר להכין זנב מהחוט ועליו להדביק ניירות צבעוניים.
- לקשור את העפיפון בעזרת החוטים ולהעניף מעלה מעלה.

חומר אור-קולי

ט"ו בשבט

סרטי וידאו (המצויים במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- **האדם עץ השדה** - (יסודי) - 158 (כ.ר.) - ט"ו בשבט במקורות ובמסורת (מהסידרה "קשת וענף") (הטלוויזיה החינוכית).
- **שבעת המינים** - (כל הגילים) - 138 - משמעותם של שבעת המינים, מספרם, צורתם, מקורם, תפקידם בחיי העם היהודי ובארץ-ישראל. שילוב מרהיב של צורות, סמלים ומשמעויות היסטוריות, דתיות ומיסטיות (שירות הסרטים הישראלי).
- **שומרי היער** - (יסודי) - 265 - שני ילדים עוזרים למשטרה ולמכבי האש לפענח שריפה ביער. סרט של קרן קיימת לישראל (הטלוויזיה החינוכית).
- **קלאסי טבע** - 201 - חוויה מוזיקלית לפעוטות מלווה בתמונות חיות בטבע.
- **פסוקו של מקום** - **מסיפורי הארץ הטובה** - (7-1) 231 (הטלוויזיה הכללית).
- **בל תשחית** - (חטיבת ביניים) - 233, 312, 559 - מפקד כיתת חיילים גורם להשחתת פירות ועצים בשעת אימונים, בתואנה של "צורכי ביטחון", עד שאחד החיילים מעמיד אותו על החומרה של איסור "בל תשחית" (הטלוויזיה החינוכית).
- **ירושלים - יערות סביב לה** - (חטיבת ביניים ועל-יסודי) - 404 - פעילות הקרן הקיימת לישראל בירושלים ובהרי יהודה: היסטוריה, חקלאות ותנ"כית וחקלאות היום, יער טבעי ויער נטוע, ועוד (הטלוויזיה הכללית).
- **העץ והיער** - (יסודי) - 423 - העץ וסביבת גידולו, חלקיו, החיים סביבו, כריתת עצים, השימוש בעץ.
- **רבה אמונתך** - (על-יסודי) - 427(2)(1) קלטות וידאו המציגות את העולם שלנו מתוך התבוננות אל שמים וארץ מספרים כבוד א-ל: 1) ברכי נפשי - תהלים קד; 2) מן הסערה - מענה ה' לאיוב - לח-לט (פלפוט בע"מ).
- **נאות קדומים** - (חטיבת ביניים ועל-יסודי) - 582 - סיור בשמורת הטבע התנ"כית נאות קדומים, עם נגה הראובני, לרגל קבלת פרס ישראל תשנ"ד.
- **ארץ ישנה חדשה** - (חטיבת ביניים ועל-יסודי) - 617 - סרט המציג את ארץ-ישראל באור חדש: דרך תמונות של ארצנו - תמונות נוף, אתרים ובעיקר עדויות של "מטיילים" ידועים, חכמים ואנשי צבא ומדע שעוברים את הארץ עם התנ"ך בידיהם לפני מאות בשנים ומשתוממים לנוכח מה שענינהם רואות - השממה מול ההבטחות בתורה (טוביה שורף ומשה בן מנחם).

- **האיש שנטע עצים** (אנימציה) - 649 - סיפורו של אלעזר בופירה, איש בודד ומופלא שהתמסר לנטיעת עצים בארץ שוממה ונידחת. האיש לא נכנע לפגעי הטבע והאדם, והודות לנחישותו ולעבודת יחיד שלו הצליח להפוך שממה לארץ פורחת ומיושבת (הטלוויזיה הכללית).
- **מעבר לאופק** - 814 - צילומים של נופי ארץ-ישראל מהאוויר (דנאור הפקות).
- **הדיסקונטאים מטיילים בשבילי הכסף** - 816 - (טיולים מובחרים).
- **הנשר האחרון** - 841 - (חטיבת ביניים ועל-יסודי) - חיי הנשרים בטבע.
- **אהבת החסידה** - 842 - (חטיבת ביניים ועל-יסודי) - חיי החסידות ברמת הגולן.
- **פרפר נחמד** - 862 - עץ עץ - צמיחה - זרעים (הטלוויזיה החינוכית).
- **העץ הנדיב** - (יסודי) - 873 - סרט אנימציה על הסיפור הידוע, שבו מסופר על עץ ועל ידיו הילד. הילד גדל, והעץ מתוך אהבה, ממשיך לתת לו כל מה שביכולתו.
- **50 על 5 - 7-986** - הכרת 50 יישובים בארץ (רשות השידור).
- **יחד אל ההר (דרום הר חברון)** - 1027 - לציון 20 שנה לחידוש ההתיישבות בהר חברון.
- **מינים נכחדים** - 1051.
- **תנו לחיות לחיות** - 1052.

קישורים לאתרים ברשת לט"ו בשבט (בעברית)

[/http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLareshet ChageyIsrael/tubishvat.htm](http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Toranit/HaverimLareshet ChageyIsrael/tubishvat.htm)

קלטות קול (המצויות במרכזייה הפדגוגית התורנית)

- 2108 - סדר ט"ו בשבט מהו?
- 2132 - כי תבואו אל הארץ.
- 2176 - חוצות ישראל - כיעור ויופי.
- 2300 - טיולי דניאל - סידרת טיולים מדן ועד מכתש רמון.
- 2319 - שירים לסדר ט"ו בשבט (ארץ מורשת).
- 2348 - ט"ו בשבט בעניין ראש השנה שבו (שיעור).

שקופיות

- 3009 - ט"ו בשבט (גנוט).
- 3016 - ברכי נפשי (גנוט).
- 3027 - יהדות בסביבה.

פתרונות לתשבץ שבט

ט	ר	מ	י	ט		י	ר	ח	י	ב
ו		ש	א	ר	י	ש	ו	ב		י
ב	ז	ל		ד	ק	ר		ל	כ	ת
ש	ר	י	ה		ב		ת	ה	ל	ה
ב	ו		ר	ע		ד	נ		י	ל
ט	ב	י		נ	ש	ל		מ	י	ל
	ב	א	ר	ו	ת	י	צ	ח	ק	
ש	ל	י	ש		י		ח	פ	ר	ע
ט		ר	א	ש	ה	ש	נ	ה		ל
ר	כ		נ	ל		ב	ה		כ	י
נ	פ	כ		מ	א	ו		ק	ה	ת
א		ס	נ	ה	ד	ר	י	נ		ה
ב	נ		ח	ג		מ	ד		מ	נ
ר	ו	מ		ו	ס	ל		מ	ג	ו
ה	ד		צ	ר	י	כ	ה		ל	ע
מ	ד	ר	ו	נ		א	ב	י	נ	ר

פתרונות לפרשת השבוע "דע רש"י"

פרשת וארא

ט (1) ד (2) א (3) ג (4) ב (5)

פרשת בא

ט (1) ג (2) ד (3) ג (4) ב (5)

פרשת בשלח

ט (1) ג (2) ד (3) ב (4) ב (5)

פרשת יתרו

ט (1) ג (2) ג (3) ב (4) ב (5)

פרשת משפטים

ט (1) ד (2) ב (3) ג (4) ג (5)

פתרונות לתפזורת עצי סרק

אלה (יחזקאל ו: יג)	תאשור (ישעיהו ס: יג)
אלון (בראשית לה: ח)	לבנה (בראשית ל: לו)
אלמגים (אלמג) (מלכים א י: יא)	צפצפה (יחזקאל יז: ה)
ארז (ויקרא יד: ד)	שטה (ישעיהו מא: יט)
ארן (ישעיהו מד: יד)	תדהר (ישעיהו ס: יג)
אשל (בראשית כא: לג)	עץ השדה (שמות ט: כה)
ברוש (ישעיהו ס: יג)	עץ רענן (דברים יב: ב)
הדס (נחמיה ח: טו)	עצי לבנון (דברי הימים ב ב: ז)
ערמון (בראשית ל: לו)	

בגיליון "מדי חודש בחודשו" מס' 170 נפלו מספר טעויות בתפזורת:

1. שם התפזורת צ"ל "תפזורת מעמד במקרא".
2. במקום המילה אומלל כפי כתוב צריך להיכתב קבצן (שמואל א ב: ח).
3. במקום המילה אפנדי כפי שכתוב צריך להיכתב מושל (תהלים קה: כא).

פתרונות לתפזורת מעמד במקרא (גיליון "מדי חודש בחודשו" מס' 170)

אביון (דברים טו: ז)
אדון (תהלים קה: כא)
אלוף (בראשית לו: טו)
אלמנה (שמואל ב יד: ה)
גר (ויקרא יט: לג)
דל (שמואל א ב: ח)
האזרח (אזרח) (ויקרא יח: כו)
הסכן (סוכן) (ישעיהו כב: טו)
יתום (דברים כד: יז)
משרת (במדבר יא: כח)
נגיד (שמואל ב ז: ח)

נכרי (שמואל ב טו: יט)
 נשיא (במדבר כה: יח)
 עני (דברים כד: יב)
 עשיר (ירמיהו ט: כב)
 רש (משלי כח: ו)
 שוע (ישעיהו לב: ה)
 שכיר (ויקרא יט: ג)
 שר (שמואל ב יט: יד)
 תושב (שמות יב: מה)
 אדירי הצאן (ירמיהו כה: לד)
 בעל הבית (שופטים יט: כב)
 זקני ישראל (שמואל ב ה: ג)
 נשיאי ישראל (במדבר ז: פד)
 ראשי המטות (במדבר ל: ב)
 ראשי העם (במדבר כה: ד)
 איש זר (במדבר יז: ה)
 אילי הארץ (יחזקאל יז: ג)
 צעירי הצאן (ירמיהו נ: מה)

